

SI TË ORGANIZOHET NJË PROCES DISKUTUES NË NIVEL LOKAL?

Udhëzues për autoritetet lokale

Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale
i Këshillit të Evropës

THE CONGRESS

LE CONGRÈS

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

SI TË ORGANIZOHET NJË PROCES DISKUTUES NË NIVEL LOKAL?

Udhëzues për autoritetet lokale

Këshillit të Evropës

Originali:

Si të organizohet një proces diskutues në nivel lokal?

Udhëzues për autoritetet lokale

Opinionet e shprehura në këtë punim janë përgjegjësi e autorit/autorëve dhe nuk reflektojnë domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.

Riprodhimi i ekstrakteve (deri në 500 fjalë) është i autorizuar, me përjashtim nëse riprodhimi bëhet për qëllimeve komerciale për sa kohë që ruhet integriteti i tekstit, fragmenti nuk përdoret jashtë kontekstit, nuk jep informacion të paplotë ose nuk e mashtron lexuesin për sa i përket natyrës, fushëveprimit ose përmbajtjes së tekstit.

Teksti burimor duhet të njihet gjithmonë si më poshtë "©Këshilli i Evropës, viti i publikimit". Të gjitha kërkesat e tjera në lidhje me riprodhimin/përkthimin e të gjithë ose një pjese të dokumentit, duhet t'i drejtohen Drejtorisë së Komunikimeve, Këshillit të Evropës (F67075 Strasbourg Cedex ose publicing@coe.int).

Të gjitha kërkesat në lidhje me këtë publikim duhet të adresohen në Kongresin e Autoriteteve Lokale dhe Rajonale të Këshillit të Evropës.

Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale
i Këshillit të Evropës
F67075 Strasbourg Cedex, Francë
Emaili: congress.adm@coe.int

Dizajni dhe faqësja e kopertinës: Intea BH d.o.o.
Ilustrimet: Intea BH d.o.o.

© Këshilli i Evropës, shtator 2024

Mirënjohe

Ky udhëzues për autoritetet lokale për organizimin e proceseve diskutuese në nivel lokal është zhvilluar në kuadër të projektit "[Pjesëmarrja inovative demokratike në nivel lokal në Bosnje dhe Hercegovinë](#)", zbatuar nga Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale në kuadër të Planit të Veprimit të Këshillit të Evropës për Bosnjë dhe Hercegovinë (2022-2025).

Kjo është përgjigje ndaj angazhimit të Kongresit për të promovuar pjesëmarrjen e qytetarëve përmes inovacionit dhe bashkë-krijimit në nivel lokal dhe rajonal, dhe në përputhje me rekomandimin e Kongresit për përdorimin e metodave diskutuese në qytetet dhe rajonet evropiane dhe "Parimet e Reijkjavikut për Demokraci"

Udhëzuesi u hartua nga eksperti i demokracisë diskutuese, Prof. Damir Kapidžić dhe me mbështetjen e Federatës për Inovacion në Demokraci – Evropë (FIDE). Koordinimi i përgjithshëm u siguroi nga Qendra e Ekspertizës për Qeverisje Shumënivelëshe pranë Sekretariatit të Kongresit.

Tabela e përmbajtjes

Parathënie	7
1. Inicimi i procesit diskutues	9
1.1. Diskutimi si plotësues i pjesëmarrjes ekzistuese të qytetarëve	9
1.2. Parimet e diskutimit	10
1.3. Pse të angazhohemi në proces diskutues?	12
1.4. Lista e kontrollit 1: A i kuptoj parimet e diskutimit? (kuiz)	14
2. Para: themelimi i kuvendit të qytetarëve	15
2.1. Mandati dhe fusha e veprimit	15
2.2. Mbledhja e ekipit	17
2.3. Qeverisja dhe struktura	18
2.4. Buxhetimi	21
2.5. Rekrutimi dhe klasifikimi	23
2.6. Lista e kontrollit 2: Para kuvendit	26
3. Gjatë: drejtimi i kuvendit të qytetarëve	28
3.1. Lehtësimi, përfshirja dhe angazhimi i anëtarëve	28
3.2. Rendi i ditës: kush, kur dhe si?	21
3.3. Renditja e logjistikës: ku, çfarë dhe kush?	32
3.4. Sigurimi i informacionit: përzgjedhja e ekspertëve	33
3.5. Shkrimi dhe votimi i rekomandimeve	36
3.6. Transparenca: komunikimi dhe përfshirja e në mediave	38
3.7. Lista e kontrollit 3: Gjatë kuvendit	40
4. Pas: periudhës së vazhdimit	43
4.1. Administrimi	43
4.2. Përkthimi i rekomandimeve në politikë	45
4.3. Përcjellja e anëtarëve të kuvendit	46
4.4. Vlerësimi i kuvendit	47
4.5. Kuvendet e përhershme ose të institucionalizuara	48
4.6. Lista e kontrollit 4: Pas kuvendit	50
Burimet dhe referencat	51

Parathënie

Pjesëmarrja e qytetarëve në politika dhe vendimmarrje për çështje që ndikojnë drejtpërdrejt në jetën e tyre dhe të ardhmen e komuniteteve të tyre është një e drejtë civile dhe politike dhe luan rol vendimtar në avancimin e të gjitha të drejtave të njeriut. Është kusht për qeverisje transparente dhe gjithëpërfshirëse dhe për qytetari demokratike efektive për të gjithë banorët.

Kjo e drejtë mbrohet nga Këshilli i Evropës dhe Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale nëpërmjet Kartës Evropiane për Vetëqeverisje Lokale (ETS Nr. 122) dhe Protokollin e saj Shtesë mbi të drejtën për pjesëmarrje në punët e një autoriteti lokal (CETS Nr. 207).

Këto standarde janë të rëndësishme, por asgjë nuk do të arrihet pa përfshirjen e drejtuesve të zgjedhur lokalë, të cilët luajnë rol jetik në nxitjen e kulturës së pjesëmarrjes në qytetet dhe rajonet e tyre. Prandaj, Kongresi është krenar që qëndron me ta në përpjekjet e tyre për të qenë pranë qytetarëve të tyre.

Kongresi ka vendosur fokus të veçantë në demokracinë diskutuese, si një mënyrë kuptimplotë për të arritur pjesëmarrjen përtej zgjedhjeve lokale në [Rekomandimin e tij për përdorimin e metodave diskutuese në nivel lokal dhe rajonal](#). Duke njohur potencialin e proceseve të tilla për të përmirësuar rezultatet e politikave dhe nga ana tjetër për të rritur besimin e publikut në vendimmarrjen publike, Këshilli i Evropës ka përcaktuar standardin e parë ndërkombëtar në fushën e demokracisë diskutuese.

Proceset diskutuese, në format e tyre të ndryshme, janë mekanizma të krijuar për të përfshirë perspektiva dhe përvoja të ndryshme, veçanërisht nga grupet e nën-përfaqësuar, duke përfshirë gratë dhe të rinjtë. Kjo përpjekje arrihet kryesisht përmes përzgjedhjes së rastësishme të pjesëmarrësve, gjë që është karakteristika kryesore e diskutimeve të qytetarëve. Herë pas here, ato kanë dëshmuar se funksionojnë veçanërisht mirë për çështje që janë të vështira për t'u zgjidhur në shoqëritë e polarizuara ose për çështje afatgjata të politikave. Proceset konsultative forcojnë demokracinë, ringjallin institucionet përfaqësuese dhe janë një përpjekje e vërtetë që plotëson mënyrat më "tradicionale" të pjesëmarrjes qytetare.

Në këtë frymë, dhe duke ndjekur [Parimet e Demokracisë e Rejkjavikut](#), ky udhëzues synon t'i pajisë autoritetet lokale dhe rajonale anëmbanë Evropës Juglindore me njohuritë e nevojshme për të përfshirë demokracinë diskutuese në vendimmarrje, dhe për këtë arsye të kontribuojë në pjesëmarrjen demokratike inovative dhe gjithëpërfshirëse të të gjitha grupeve të banorëve, pa lënë askënd jashtë.

Mathieu MORI

Sekretar i Përgjithshëm

Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale i Këshilli i Evropës

1. Inicimi i procesit diskutues

1.1. Diskutimi si plotësues i pjesëmarrjes ekzistuese të qytetarëve

Autoritetet lokale janë niveli i qeverisjes më afër qytetarëve. Megjithatë, angazhimi i qytetarëve në politikëbërje shpesh mbetet një sfidë e vështirë. Zakonisht lindin tri çështje. Së pari, kur aplikojmë një thirrje të hapur ose moment që njerëzit të marrin pjesë, përvoja na tregon se i njëjti grup njerëzish shfaqet gjithmonë. Është mirë që keni qytetarë shumë të motivuar, por ata mund të mos jenë gjithmonë përfaqësues për popullatën e gjerë në mënyrën se si mendojnë ose si duken. Ata mund të kenë ide më ekstreme ose të polarizuara, ose shpesh të jenë më të arsimuar, meshkuj dhe nga grupet e shumicës.

Një qasje e dytë ndaj angazhimit qytetar përfshin përdorimin e përfaqësuesve të organizatave të shoqërisë civile si ndërmjetës në vend që të lidhen drejtpërdrejt me qytetarët individualë. Ndërsa këto grupe shpesh posedojnë njohuri thelbësore teknike dhe të detajuara për tema specifike, ato mund të mos përfaqësojnë gjithmonë popullatën më të gjerë. Së fundi, proceset që përfshijnë qytetarët janë shpesh të shkurtra dhe sipërfaqësore. Një mbledhje e komunës mund të zgjasë vetëm dy orë, gjatë së cilës individët ndajnë mendime të rastësishme, të ndara mbi temën dhe pa marrë reagime reale ose pa pasur një ndikim të rëndësishëm në politikë. Të gjitha këto forma të pjesëmarrjes kanë funksione vendimtare, por qartësisht ende lënë boshllëqe të konsiderueshme.

Këtu proceset diskutuese mund të bëjnë një ndryshim të vërtetë. Së pari, një proces i tillë është i gjatë (disa ditë të shpërndara në një periudhë më të gjatë) dhe me shumë informacione. Qytetarëve u jepet një problem politikash për të cilin ata japin rekomandime. Grupi i qytetarëve në një proces të tillë dëgjon këndvështrime të ndryshme për temën nga folësit, por gjithashtu mendojnë dhe dëgjojnë vazhdimisht

mendimet dhe propozimet e njëri-tjetrit. Rezultati i këtyre proceseve janë rekomandimet e informuara, jo opinionet individuale të nxituara. Së dyti, për shkak se një proces i tillë intensiv mund të bëhet vetëm me një grup më të vogël, parimi i renditjes ose “shortit” përdoret për të krijuar një grup që përfaqëson të gjitha grupet e ndryshme në qytet (shih më poshtë në 2.5 për përshkrimin teknik). Duke përdorur një short, të gjithë kanë një shans të barabartë për t’u ftuar dhe duke përdorur kategoritë për të krijuar grupin përfundimtar, ne shmangim keqinterpretimin e takimeve aktuale të “ftesës së hapur”. Përvoja tregon se një numër i madh njerëzish që marrin pjesë në këto procese normalisht nuk marrin pjesë kurrë në konsultime apo procese të tjera të organizuara nga autoritetet publike. Së fundi, këto procese bazohen në një marrëveshje të qartë midis autoriteteve dhe qytetarëve pjesëmarrës që puna e tyre do të shqyrtohet në detaje më pas dhe se të gjitha rekomandimet ose do të marrin një vazhdimësi ose reagime se pse kjo nuk është e mundur. Kjo metodë është përdorur në të gjithë Evropën nga autoritetet lokale nga fshatrat deri në kryeqytetet e mëdha për të punuar në problemet e planifikimit urban, kujdesit shëndetësor, arsimit, projekteve të mëdha të infrastrukturës, energjisë, strehimit, etj. Ka lloje të ndryshme procesesh diskutuese, të cilat ndryshojnë në bazë të numrit të pjesëmarrësve, kohëzgjatjes së tyre dhe dallimeve specifike metodologjike. Ne do t’i referohemi si Kuvendet e Qytetarëve në këtë udhëzues, i cili përafërsisht korrespondon me përshkrimin në paragrafin e mësipërm. Siç do të lexoni, ato kërkojnë investime dhe përpjekje, por përvoja tregon se politikanët, administrata dhe qytetarët i perceptojnë këto procese si shumë pozitive dhe të vlefshme.

1.2. Parimet e diskutimit

Nëse themeloni një proces të tillë, është e rëndësishme të siguroheni që ai të perceptohet si i drejtë dhe legjitim nga akterët e ndryshëm të përfshirë. Qytetarët që nuk janë pjesë e grupit diskutues duhet të jenë në gjendje të vëzhgojnë procesin (ose aspektet e tij) dhe të mendojnë se kjo është një mënyrë legjitime për të bërë rekomandime nga qytetarët. Duke qenë se kjo metodë përdoret gjithnjë e më shumë në të gjithë Evropën, janë formuluar parime dhe standarde për t’u siguruar që është kështu dhe që proceset ndjekin një standard për cilësinë. Këshilli i Evropës ka qenë në ballë të kësaj lëvizjeje dhe ka formuluar

standarde të qarta të cilësisë. Këto standarde janë praktike për ata që organizojnë një kuvend qytetar, duke ofruar udhëzime se çfarë duhet të kenë parasysh gjatë themelimit të procesit. Është veçanërisht e rëndësishme, kur organizohet një kuvend për herë të parë, të sigurohet që të gjitha këto parime të merren parasysh. Ne i shqyrtojmë shkurtimisht ato këtu:

Parimet e diskutimit

Detyrë e qartë

Përkushtim
për ndikim

Informacion i
balancuar

Përfaqësim i
drejtë

Diskutim
grupor

Koha

Lehtësim i
pavarur

Transparencë
të plotë

Përfshirje

Kuvendit duhet t'i jepet një **detyrë e qartë** apo problem politikash për të punuar, mbi të cilin ende ka mjaft mundësi të hapura për qytetarët që të zgjedhin. Gjithashtu duhet t'u thuhet paraprakisht qytetarëve **çfarë niveli të ndikimit** do t'i jepet punës së tyre nga autoritetet. Më shpesh, kjo nënkupton që qeveria premton të japë **reagime të gjera** për propozimet individuale dhe **informacione të detajuara se si do të zbatohen** rekomandimet që angazhohet të miratojë. Informacioni që u jepet qytetarëve në kuvend **duhet të mbulojë pikëpamjet e ndryshme** mbi temën dhe nuk mund të jetë thjesht e njëanshme. Përzgjedhja e grupit duhet të përdorë një formë të përzgjedhjes së

rastësishme që i jep të gjithëve një shans të ngjashëm për të qenë pjesë e grupit, duke përfshirë gjithashtu një të ashtuquajtur parim të shtresimit (shih më tej) për të siguruar që të gjithë llojet e ndryshme të qytetarëve në komunitet janë **mjaftueshëm të përfaqësuar**. Këto procese kërkojnë **kohë**, dhe një minimum prej pesë ditësh punë kuvendi merret si pikë referimi për nivelin lokal, por kuvendet që punojnë në një detyrë gjithëpërfshirëse mund të zgjasin më shumë. Këto procese mbështeten në **diskutimin në grup** në vend të opinioneve individuale. Kjo do të thotë se qytetarët punojnë së bashku dhe shkëmbejnë perspektiva në një mjedis të respektueshëm dhe të hapur. Për ta arritur këtë, **lehtësimi i pavarur** është thelbësor pasi duhen profesionistë në tryezë për t'u siguruar që të gjithë të marrin fjalën, por gjithashtu të sigurohen që grupi të përparojë drejt një rezultati të prekshëm në fund të procesit. Për t'u siguruar që njerëzit jashtë këtij grupi të ndjejnë se gjithçka është legjitime dhe e drejtë, duhet të ketë transparencë të plotë të të gjitha dokumenteve, informacionit dhe procedurave të përdorura gjatë procesit. Mënyra më e mirë për ta arritur këtë është të kesh një uebsajt/faqe të veçantë ku i gjithë ky informacion është i disponueshëm për të gjithë. Së fundi, është e rëndësishme të merren parasysh masa specifike për të rritur përfshirjen e të gjithë qytetarëve në proces. Shumë qytetarë nuk mund të marrin pjesë për arsye praktike, ose nuk mendojnë se kanë kompetenca për të thënë diçka në publik. Shumë nga këto barriera mund të kapërcehen, por kjo kërkon vëmendje, masa dhe burime specifike.

Kjo duket si një listë e gjatë për një proces qytetar, por është ajo që ne bëjmë edhe për procedurat e tjera të politikave. Nëse proceset e angazhimit të qytetarëve bëhen më ambicioze, duhet të sigurohemi që standardet për ta të vendosin gjithashtu një shifër të lartë. Mbledhjet e një këshilli të qytetit ose të një parlamenti janë po aq transparente, kanë rregulla specifike, kohë, dhënie informacioni etj. Ne duam që proceset diskutuese të kenë një nivel të ngjashëm legjitimiteti dhe të zbatohen standarde të ngjashme.

1.3. Pse të angazhohemi në një proces diskutues?

Siç e kanë bërë të qartë paragrafët e mëparshëm, një proces diskutues nuk është diçka që krijohet brenda një kohe të shkurtër, sepse kërkon

investime dhe burime, ndaj pse shumë autoritete lokale në Evropë filluan t'i përdorin ato?

Formatet diskutuese mund të japin rezultate më të mira për politikë. Ju do të keni një grup të qytetarëve tuaj me prejardhje shumë të ndryshme që shikojnë problemin e politikave tuaja dhe do të dalin me rekomandime që shumica e tyre i mbështesin. Kjo do të thotë që ju përfitoni nga marrja e të gjitha njohurive dhe perspektivave të tyre për këtë çështje përpara se të vendosni. Kjo gjithashtu e bën më të lehtë për ju që të bëni disa zgjedhje të vështira. Nëse qytetarët në proces - pasi dëgjojnë të gjitha informacionet dhe pikëpamjet e ndryshme - mund të mbështesin një vendim të vështirë, kjo rrit ndjeshëm legjitimitetin e tij. Për më tepër, vendimi juaj për t'ia dhënë këtë pyetje politikave një grupi përfaqësues të qytetarëve tuaj për ta parë në thellësi mund të ndihmojë në ndërtimin e besimit në administratën e qytetit. Ju tregoni se jeni të lumtur të jepni një pjesë të fuqisë suaj nga duart për të siguruar transparencë dhe për të marrë kontributin e qytetarëve. Përdorimi i të ashtuquajturës "short demokratik" për të siguruar praninë e një grupi të ndryshëm qytetarësh, do ta bëjë politikëbërjen tuaj më gjithëpërfshirëse. Ne e dimë nga përvojat në qytetet në Evropë se njerëzit do të paraqiten për procese diskutuese që përndryshe nuk janë kurrë të pranishme për proceset e pjesëmarrjes në politika. Do të merrni të dhëna nga qytetarët nga të cilët përndryshe nuk do të kishit dëgjuar. Një përfitim tjetër është se duke përdorur klasifikimin e rastësishëm ju gjithashtu mund të kapërceni polarizimin. Në proceset me vetëpërzgjedhje, njerëzit me pikëpamje të forta dhe ekstreme kanë më shumë gjasa të shfaqen. Kjo mund të jetë mirë për të parë se ku janë "ndjenjat e forta", por edhe mund të krijojë një situatë ku grupet e vetme që marrin pjesë janë dy grupet e kundërta për një çështje dhe jo ata që janë më të moderuar (dhe mund të jenë shumicë). Për më tepër, për shkak se një diskutim përdor biseda të lehtësuara në grupe të vogla dhe nuk është një ndeshje bërthimore në një sallë plenare, edhe nëse ndjenjat janë shumë të ndryshme, praktika tregon se njerëzit priren t'i kapërcejnë ato.

Ndonjëherë, është shumë e vështirë për drejtuesit e qytetit të mbrojnë idetë që Këshilli i Qytetit duhet të miratojë dhe t'i shndërron në politikë. Të punosh me kuvendin e qytetarëve do të thotë shumë për mua sepse rekomandimet e qytetarëve kanë një peshë të veçantë dhe nuk mund të anashkalohen.

(Mario Kordiç, Kryetar i Komunës së Mostarit)

1.4. LISTA E KONTROLLIT 1: A I KUPTOJ PARIMET E DISKUTIMIT? (kuiz)

LISTA E KONTROLLUIT 1				
Vetë-vlerësimi: a i kuptoj parimet e diskutimit?				
#	Pyetje	<i>E kuptoj plotësisht</i>	<i>E kuptoj pjesërisht</i>	<i>Unë kam nevojë për më shumë njohuri për këtë</i>
1	Pse një thirrje e hapur për pjesëmarrje qytetare shpesh dështon të mbledhë një grup që pasqyron popullatën më të gjerë?			
2	Cilat janë avantazhet e përdorimit të shortit për të rekrutuar qytetarët për pjesëmarrje?			
3	Proceset konsultative janë më pak sipërfaqësore në krahasim me shumicën e formave të tjera të angazhimit të qytetarëve. Pse?			
4	Pse një proces diskutues kërkon parime dhe udhëzime të qarta?			
5	Pse kemi nevojë për lehtësim në një proces diskutues?			
6	Pse është kaq e rëndësishme transparenca këtu?			
7	Cilat janë arsyet që ju si politikë-bërës të zgjidhni një proces të tillë diskutues?			

2. Para: themelimi i kuvendit të qytetarëve

2.1. Mandati dhe fushëveprimi

Çdo proces diskutues duhet të fillojë me një vendim të marrë nga dikush. Zakonisht, ky vendim është i mandatuar nga një autoritet politik. Në rastin e kuvendeve lokale të qytetarëve, mandati jepet nga një autoritet lokal, i cili mund të jetë kryetari i komunës, këshilli lokal ose administrata. Mandati për të organizuar një kuvend të qytetarëve sinjalizon përkushtimin për të përfshirë qytetarët në proceset vendimmarrëse. Mandatet mund të jepen, për shembull, nëpërmjet shpalljeve publike ose premtimeve të fushatës, planeve vjetore të punës ose si pjesë e politikëbërjes më të gjerë ose nismave reformuese. Kur jepni një mandat, duhet të angazhoheni për të siguruar një buxhet të dedikuar, të ndani kohë të mjaftueshme, të identifikoni strukturën kryesore të ekipit përgjegjës për organizimin e procesit dhe të konfirmoni se administrata juaj synon të diskutojë se si të zbatojë rekomandimet e qytetarëve. Së fundi, mandati që jepni duhet të përfshijë një problem të identifikuar qartë me një thirrje për qytetarët që të japin rekomandime për zgjidhje. Formulimi i saktë i problemit dhe pyetja që u bëhet qytetarëve quhet *fushëveprim*.

Përcaktimi i *fushëveprimit* është shpesh vendimi i parë shumë i rëndësishëm që do të merrni në një proces diskutues. Pyetja specifike që bëni duhet të përputhet me llojin e procesit që do të zbatohet. Për një kuvend të qytetarëve kjo do të thotë që pyetja nuk duhet të jetë e thjeshtë apo e qartë dhe nuk duhet të ketë përgjigjet e dëshiruara. Një pyetje e gjerë dhe e hapur rreth një çështjeje të vështirë që mund të kërkojë përgjigje të hapura është mënyra më e mirë për të funksionuar. Kini parasysh se ky nuk është thjesht një ushtrim konsultimi, apo një anketë e popullsisë, por një angazhim i ndërsjellë për të adresuar sfidat reale. Së pari mendoni se çfarë lloj problemi dëshironi të zgjidhni në qytetin tuaj. Më pas merrni parasysh llojin e përgjigjeve që dëshironi

të merrni dhe që do t'ju ndihmojnë ta zgjidhni këtë problem. Është më mirë të shmangni kompleksitetin dhe të bëni një pyetje të vetme për një temë të vetme. Mos jini shumë të kujdesshëm dhe besoni se qytetarët tuaj mund të jenë shumë të zgjuar dhe se ata mund t'ju ofrojnë zgjidhje të kuptueshme për çdo çështje të stërzgatur. Në rast se nuk dini se ku të filloni, mendoni për hapjen e procesit të përzgjedhjes së temës për të përfshirë aktorë të tjerë apo edhe qytetarë, siç ishte **rasti në Mostar (Bosnje dhe Hercegovinë)**. Nëse ka shumë probleme që duhet t'i zgjidhni, atëherë qytetarët mund t'ju japin një ide se në cilat prioritetë të fokusoheni.

Praktikisht, *fushëveprimi* shpesh përbëhet nga dy fjali. E para zakonisht përfshin një deklaratë që përkufizon problemin dhe përcakton kontekstin. E dyta kërkon llojin e zgjidhjeve që dëshironi nga qytetarët si përgjigje, të cilat mund të jenë të gjera ose më të fokusuara, në varësi të synimeve të politikës suaj. Të dyja fjalitë duhet të jenë mjaft të thjeshta për t'u kuptuar mirë në çdo mjedis, për shembull, kur flisni me dikë në rrugë. Ato gjithashtu duhet të jenë të hapura, ndaj shmangni përdorimin e ndonjë gjuhe që mund të sugjerojë përmbajtjen e përgjigjeve që dëshironi të merrni. Pasi të përcaktohet *fushëveprimi*, palët e interesit dhe institucionet përkatëse mund të japin komente përpara se të miratohet nga autoriteti mandatues. *Fushëveprimi* bëhet publik, shpesh në fillimin e procesit të qëllimshëm, dhe përfshihet në letrat e ftesës që u dërgohen qytetarëve.

Shembuj të fushëveprimeve:

Mostar 2022: Ka shumë plehra në shumë rrugë në Mostar dhe hapësirat publike nuk mirëmbahen mirë. Si mundet qyteti të përmirësojë pastërtinë e hapësirave publike dhe t'i bëjë ato më të këndshme?

Banja Lluka 2024: Banja Lluka dëshiron të mbështesë inovacionin, zhvillimin e qëndrueshëm dhe të krijojë vende të reja pune në mënyrë që të reduktojë imigrimin e të rinjve jashtë vendit. Si mund t'i mbështesim në mënyrë efektive ndërmarrësit e rinj në komunitetin tonë?

2.2. Mbledhja e ekipit

Pasi të keni bërë një njoftim publik për mbajtjen e një kuvendi të qytetarëve, hapi tjetër është të identifikoni njerëzit që do të hartojnë dhe zbatojnë procesin diskutues. Grupi që mblidhni mund të quhet *Ekipi i Projektit*. Së bashku, ata janë përgjegjës që iniciativën tuaj nga një premtim dhe ta kthejnë në realitet praktik. Përbërja e Ekipit të Projektit mund të ndryshojë, por duhet të përfshijë anëtarë të administratës suaj, ekspertë në proceset diskutuese pjesëmarrëse, operatorë të aftë që mund të zbatojnë gjërat në terren dhe lehtësues të aftë e të pavarur që do të punojnë me qytetarët. Ju nuk keni nevojë t'i identifikoni të gjitha menjëherë, por të paktën filloni me ekspertët diskutues dhe anëtarët e administratës suaj. Të kesh një Ekip Projekti të aftë dhe që funksionon mirë do ta bëjë të gjithë procesin të shkojë përpara shumë më lehtë.

Ju do të duhet të pyesni veten se kush do ta drejtojë procesin? A do të drejtohet kjo nga administrata juaj, apo është opsion kontraktimi? Shumë shpesh proceset konsultative drejtohen duke punuar me qeveritë, ose nga organizata profesionale që janë të specializuara në fusha të tilla si lehtësimi. Nëse vendosni të zbatoni pjesën më të madhe të procesit me ndihmën e administratës suaj, sigurohuni që ata të kenë burime të mjaftueshme dhe aftësinë për të konsultuar njohuritë e ekspertëve kur është e nevojshme. Nëse vendosni të kontraktoni zbatimin, sigurohuni që të hartoni Termat e Referencës gjithëpërfshirëse për Ekipin e Koordinimit të kontraktuar. Për një diskutim të vogël gjashtë-ditor, me deri në 50 pjesëmarrës, mund të punoni me një ekip bazë prej 3 deri në 4 persona. Për një diskutim më të madh

Mblidhni një ekip njerëzish që janë komunikues, proaktivë, energjikë, sistematikë dhe gjithëpërfshirës në punën e tyre. Procesi përbëhet nga shumë faza dhe hapa që duhet të përfundojnë në një kohë të caktuar, dhe ndonjëherë kërkojnë bashkërendim të njëkohshëm me mbi 80 individë në një qytet.

(Ekipi i Projektit Mostari 2024)

I gjithë ekipi fillimisht mësoi shumë për parimet themelore të demokracisë diskutuese dhe procesit të kuvendit të qytetarëve. Ne ishim në komunikim të vazhdueshëm me palët e interesit për të adresuar sfidat e procesit.

(Ekipi i Projektit Banja Lluka 2024)

2.3. Qeverisja dhe struktura

Qeverisja dhe struktura

Detyrë kryesore e ekipit bazë do të jetë krijimi i një strukture qeverisëse për procesin diskutues. Kjo do t'i mundësojë të gjitha palëve të përfshira dhe që punojnë në zbatimin e një procesi të kuvendit të qytetarëve, të kuptojnë qartë përgjegjësitë e tyre. Kjo gjithashtu do të sigurojë llogaridhënie më të madhe dhe do të çojë në transparencë më të lartë. Struktura e qeverisjes zakonisht përbëhet nga ekipe me detyra të caktuara dhe një afat kohor. Kjo mund të miratohet brenda ose nga administrata e komisionimit. Ka mënyra të ndryshme për të vepruar në këtë drejtim, por në përgjithësi, struktura qeverisëse do të jetë më e

gjerë për një kuvend kombëtar të kontestuar sesa për një kuvend lokal në zbatimin e një politike jo-kontestuese. Struktura e qeverisjes zakonisht hartohet nga Ekipi i Projektit që është krijuar më herët. Elementi i parë bazë i një strukture qeverisëse është **Komisioneri**, institucioni ose institucionet që japin një mandat, vendosin një *fushëveprim* dhe sigurojnë një buxhet. Ata janë gjithashtu adresues të rekomandimeve të qytetarëve dhe të ngarkuar me zbatimin e mundshëm të politikave. Pastaj është **Ekipi i Projektit**, ndonjëherë i quajtur edhe Ekipi i Projektimit. Ky grup individësh dhe ekspertësh përmendet në seksionin 2.2 dhe delegohet nga Komisioneri për të ngritur procesin dhe për të qenë përgjegjës për makro-projektimin. Organi i tretë është **Ekipi i Koordinimit** ose operatori zbatues i cili mbikëqyr detyrat në terren dhe çështjet operacionale. Ata janë përgjegjës për rekrutimin, hapësirën dhe vendin e ngjarjes, si dhe logjistikën e përgjithshme. Lehtësuesit përmenden veçmas sepse propozojnë agjendën e kuvendeve në nivel mikro dhe ofrojnë lehtësim personal. Këta individë ose organizata luajnë një rol jetik për të siguruar suksesin e procesit duke u fokusuar në lehtësimin e ndërveprimeve ndërmjet qytetarëve. Së fundi, struktura e pestë e kërkuar është **Ekipi i Mbikëqyrjes** ose Grupi Këshillues i Ekspertëve. Ky organ përbëhet nga palë të jashtme të interesit dhe ekspertë nga akademja dhe shoqëria civile, mundësisht të rekrutuar me thirrje të hapur ose ftesë të drejtpërdrejtë, por mund të përfshijë edhe pak anëtarë të administratës. Ai ka për detyrë të zgjidhë mosmarrëveshjet dhe t'i japë legjitimitet procesit përmes vlerësimit të jashtëm.

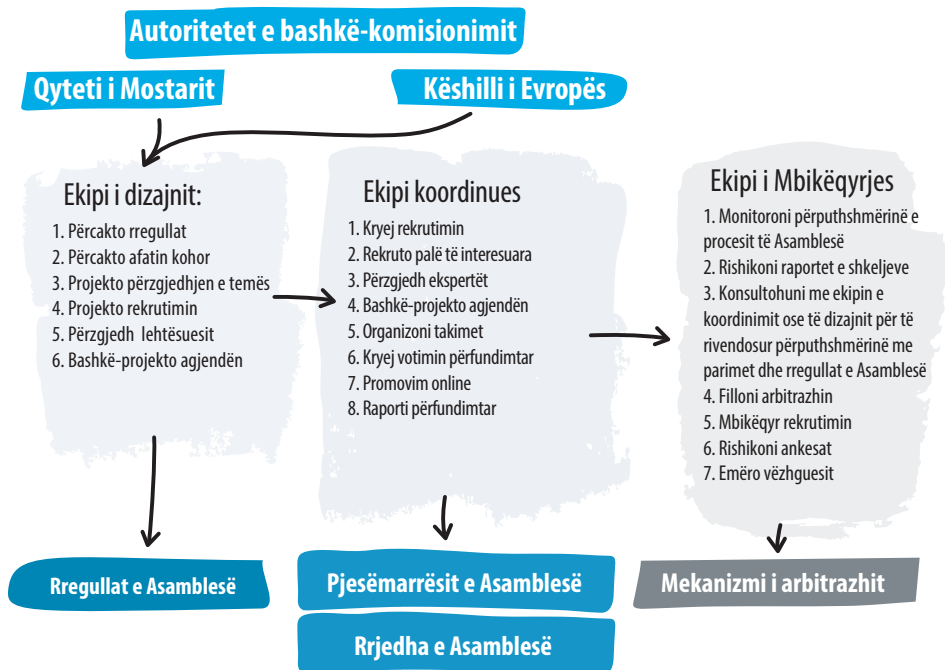
Dy grupe shtesë që përmirësojnë një proces diskutues, veçanërisht nëse ai është i madh ose trajton tema të ndjeshme, përfshijnë sa vijon: **Grupi i Përmbajtjes**, i cili zgjedh në mënyrë të pavarur ekspertët dhe informacionin që do t'u prezantohet qytetarëve dhe duhet të jetë i ndryshëm nga Komisioneri dhe Ekipi i Koordinimit për të garantuar paanshmëri. Zakonisht përbëhet nga akademikë dhe grupe kërkimore që përfaqësojnë mendime të ndryshme; dhe **Ekipi i Komunikimit**, ose individ, përgjegjës për sigurimin e dokumentacionit të duhur, dukshmërisë dhe kontaktit me publikun.

Struktura e qeverisjes zakonisht formalizohet në një rregullore, kontratë ose statut, por ajo mund të vendoset edhe në mënyrë implicite përmes konsensusit ndërmjet Ekipit të Projektit. Për një proces më

të madh ose më kompleks, këshillohet që të miratohet zyrtarisht një dokument qeverisës. Për kuvendet e qytetarëve 2024 në Mostar dhe Banja Llukë, rregulloret që përcaktojnë stukturën e qeverisjes u hartuan nga Ekipe të Projektit dhe u miratuan nga Ekipi i Mbikëqyrjes, i cili gjithashtu monitoroi përputhshmërinë. Një shembull i strukturës qeverisëse, siç shihet në Kuvendin e Qytetarëve Mostar 2021, është paraqitur në hollësi si më poshtë.

Roli i Ekipe të Mbikëqyrjes ishte të sigurojë transparencën e procesit duke shqyrtuar dhe miratuar rregulloren, duke mbikëqyrur procesin e diskutimit dhe duke vlerësuar nëse kuvendi është mbajtur në përputhje me rregullat e përcaktuara.

(Anëtar i Ekipe të Mbikëqyrjes Banja Lluca 2024)

2.4. Buxhetimi

Kuvendet e qytetarëve zakonisht zgjasin disa ditë dhe përfshijnë shumë pjesëmarrës. Krijimi i tyre kërkon një buxhet të dedikuar që është dukshëm më i madh se ai i formave të tjera të konsultimeve me qytetarët. Shpërblimi, megjithatë, është gjithashtu thelbësor pasi kuvendet e qytetarëve mund të japin rekomandime më të larmishme, të informuara dhe të rëndësishme nga pikëpamja operative. Është e rëndësishme të kuptohet se planifikimi i buxhetit duhet të përfshijë burimet e alokuara si personeli dhe kostot potenciale të vendit të ngjarjes. Gjatë organizimi të kuvendit, ju duhet të vendosni nëse do të përcaktoni një kufi buxhetor paraprakisht, ose nëse mund të jeni fleksibël për sa i përket burimeve, ndërsa jepni përparësi elementeve të tjera si kohëzgjatja dhe madhësia. Në shumë raste, një projekt buxhet përpilohet nga Ekipi i Projektit, miratohet nga Komisioneri dhe zbatohet dhe raportohet nga Ekipi i Koordinimit. Në mënyrë ideale, buxheti për një proces diskutues duhet të bëhet publik, qoftë në fillim ose në raportin përfundimtar, për të rritur transparencën e procesit.

Gjatë shqyrtimit të buxhetit, ja elementet kryesore që duhen marrë parasysh:

Së pari, **kostot dhe tarifat e stafit** për anëtarët e Ekipit të Projektit, Ekipin e Koordinimit, lehtësuesit dhe ekspertët. Këto kosto nuk mbulohen me tarifa operative për Ekipin e Koordinimit. **Kostot e Ekipit të Koordinimit** janë të dytat dhe ato mund të kufizohen vetëm në kostot operationale, por mund të përfshijnë edhe kostot e stafit dhe udhëtimit, në varësi të rregulloreve të financimit të Komisionerit. Nëse organizimi i kuvendit kontraktohet, kjo mund të përbëjë një pjesë të konsiderueshme të buxhetit. E treta është **proces i rekrutimit** dhe përzgjedhja e anëtarëve të kuvendit, që përfshin dërgimin e ftesave dhe kryerjen e procesit të shortit. Mund të kërkojë kontraktimin e një kompanie profesionale sondazhi nëse bazat e të dhënave të qytetarëve ose familjeve nuk ekzistojnë ose nëse qasja është e kufizuar. Pastaj ka **honorare ditore për qytetarët** të zgjedhur për të marrë pjesë në kuvend. Një normë mesatare ditore për anëtar në Evropën Juglindore do të ishte midis 25-40 euro, ndërsa proceset më të gjata dhe më të mëdha do të kërkojnë domosdoshmërisht më shumë financim. Elementi i pestë janë kostot e **udhëtimit, akomodimit dhe përfshirjes** për anëtarët e kuvendit të cilat duhet të mbulohen, veçanërisht nëse anëtarët e kuvendit nuk janë banorë lokalë. Sigurohuni që të përfshini një

fond emergjence për të mbështetur anëtarët me nevoja të ndryshme si paaftësia, kujdesi për fëmijët dhe interpretimi/përkthimi. Kjo vlen edhe për të gjithë personelin, duke përfshirë ekspertët dhe lehtësuesit, nëse nuk mbulohen nga tarifat operacionale për Ekipin e Koordinimit (shih më lart). Më vete, llogarit kostot e **vendit të ngjarjes dhe ushqimit**, ndoshta duke përfshirë marrjen me qira të pajisjeve audiovizuale. Ndërsa kostot për **komunikim dhe shpërndarje** mund të jenë nën kostot e Ekipit të Koordinimit, ato gjithashtu mund të jepen veçmas. Kjo shpesh përfshin dokumentacion fotografik dhe në video dhe shërbimin e një uebsajti ose faqeje të dedikuar. Së fundi, duhet të përfshihet prodhimi i një raporti përfundimtar dhe raporti financiar, dhe për proceset më të mëdha një vlerësim ose auditim. Përgjegjësitë për raportim duhet të caktohen dhe të jenë të qarta që në fillim.

Kjo tashmë duket si shumë, por nuk është aspak një listë shteruese. Buxheti për një proces të vogël mund të fillojë nga rreth 30,000 euro, por mund të shkojë deri në disa milionë euro për një proces të madh kombëtar, në varësi të kostove të standardit të jetesës në vend. Për një proces shumë të mirë lokal gjashtëditor në Evropën Juglindore për një temë të thjeshtë në vitin 2024, ju mund të punoni me një buxhet total prej rreth 50,000 euro. Buxheti i parashikuar për një proces që përfshin nivele më të larta të qeverisjes, ose një temë më komplekse mund të jetë mbi 100,000 euro. Kur fondet janë të kufizuara dhe ka nevojë për t'u dhënë përparësi, kostot mund të reduktohen përmes kontributeve jo-monetare (si p.sh. përdorimi falas i një vendi për ngjarjen në qytet, ofrimi i ushqimit në shtëpi dhe mbështetja në ndihmën e stafit administrativ), si dhe kufizimi i udhëtimit dhe akomodimit, dhe reduktimi i tarifave dhe numrit të stafit të jashtëm. Kur e bëni këtë, është e rëndësishme të vendosni një ekuilibër të shëndetshëm dhe të siguroheni që të mos minoni legjitimitetin e procesit. Ndërmarrja e shumë shkurtimeve dhe kufizimeve mund të çojë në rezultate të dyshimta dhe madje të papranueshme.

Planifikoni më shumë fonde, dhe jo më pak, për shërbimet që nuk jeni mësuar t'i blini. Kjo mund të përfshijë punën me një agjenci sondazhi gjatë rekrutimit, ose lehtësuesit gjatë seancave. Gjatë hartimit të buxhetit, kini parasysh kohën që duhet për të kaluar nga planifikimi në zbatim pasi inflacioni mund të ndikojë në çmime.

(Ekipi i Projektit Mostari 2024)

2.5. Rekrutimi dhe klasifikimi

Hapi i fundit i madh përpara kuvendit është rekrutimi i anëtarëve të kuvendit. Këta njerëz të zakonshëm zgjidhen me një short demokratik për të përfaqësuar diversitetin e pikëpamjeve në komunitetin e tyre dhe për të marrë kohë për të shqyrtuar tërësisht një çështje përpara dhënies së këshillës së konsideruar për politikëbërësit. Ky është element kyç që i bën kuvendet e qytetarëve të ndryshme nga proceset e tjera pjesëmarrëse. Nëse synoni të lini një grup njerëzish, të mblidhen dhe të diskutojnë për disa javë, atëherë është thelbësore të sigurohet një nivel i lartë diversiteti që pasqyron diversitetin e popullatës së qytetit.

Për të rekrutuar qytetarë për një proces diskutues si kuvendi i qytetarëve, hapi i parë është vendosja e qëllimeve dhe parimeve të qarta për rekrutim. Qëllimi kryesor duhet të jetë hartimi i një procesi që rezulton në një grup përfaqësues që mund të bëjë rekomandime në mënyrë legjitime në emër të publikut të gjerë. Parimet kryesore përfshijnë rastësinë, gjithëpërfshirjen dhe paanshmërinë. Rekrutimi duhet të synojë të arrijë një grup që pasqyron përbërjen demografike dhe gamën e pikëpamjeve në komunitet në masën më të madhe të mundshme përmes përzgjedhjes së rastësishme. Rastësia mund të arrihet më së miri përmes raundeve të shumta të përzgjedhjes së rastësishme, e cila nga ana tjetër rrit legjitimitetin e anëtarëve të përzgjedhur që perceptohen si “njerëz të zakonshëm” nga pjesa tjetër e popullatës. Për të arritur këtë, duhet të identifikohen një sërë kriteresh demografike që janë të rëndësishme për qytetin. Së paku, këto përfshijnë gjininë dhe moshën, por duhet gjithashtu të marrin në konsideratë zonën e banimit, arsimin, punësimin, gjuhën ose përkatësinë etnike, dhe pikëpamjet e qytetarëve për këtë temë (siç janë pikëpamjet rreth ndryshimeve klimatike të shkaktuara nga njeriu, ose sjelljet që lidhen me transportin dhe lëvizshmërinë). Përqindjet për secilin kriter në përbërjen përfundimtare të kuvendit do të pasqyrojnë përqindjet në popullatë, sipas të dhënave të regjistrimit ose sondazhit. Në varësi të temës, mbipërfaqësimi i disa kategorive mund të justifikohet, në bazë të zgjedhur.

Hapi tjetër shikon anën praktike të rekrutimit, njerëzit dhe organizatën që do ta drejtojnë atë në praktikë. Një palë e tretë e paanshme duhet të administrojë rekrutimin për të siguruar rastësi dhe për të shmangur paragjykimet, por ata mund të mbështeten në ndihmën dhe burimet

e administratës. Për shembull, nëse administrata ka qasje në një databazë të qytetarëve të saj dhe adresat e tyre, të tilla si përmes listave të votuesve, kjo mund të përshpejtojë ndjeshëm procesin dhe të ulë kostot duke identifikuar një mostër të rastësishme adresash. Nëse nuk është kështu, për shkak të çështjeve teknike ose ligjore, atëherë një ofrues i jashtëm, si një agjenci sondazhi, mund të ndihmojë në identifikimin e një grupi të rastësishëm adresuesish për të dërguar ftesa. Metodrat e zakonshme përfshijnë telefonimin e rastësishëm dixhital për numrat e telefonit ose zgjedhjen e rastësishme të adresave nga kodet postare. Qëllimi është të përpilohen disa mijëra adresa të përzgjedhura rastësisht të individëve ose familjeve që do të shpërndahen në mënyrë të barabartë sipas dendësisë së popullsisë, ndër të tjera. Për shembull, ky numër mund të variojë nga 4,000 deri në 10,000 adresa për një kuvend prej 50 pjesëmarrësish, në varësi të numrit të kriterëve demografike të identifikuar më sipër. Komisioneri ose Ekipi i Projektit duhet të jenë në dijeni të procedurave të tenderimit ose komisionimit për të punësuar një ofrues të jashtëm dhe të planifikojnë në kohën e nevojshme që kjo të ndodhë.

Kryetari i komunës do t'u dërgojë një letër këtyre mijëra qytetarëve, duke i ftuar të regjistrohen në kuvendet e qytetarëve. Letra duhet të përfshijë pyetjen, datat e mbledhjes dhe shumën e rinumërimit, si dhe një lidhje regjistrimi dhe ose numrin e telefonit. Dhënia e honorarëve ditorë qytetarëve për pjesëmarrjen e tyre do të rrisë ndjeshëm normat e regjistrimit dhe do të nxisë një grup më të larmishëm për t'u regjistruar. Për të garantuar paanshmëri, protokollet e konfliktit të interesit për agjencinë e administrimit duhet të përfshihen në rregullore ose udhëzime për rekrutim. Për shembull, kjo do të përjashtonte zyrtarët e zgjedhur dhe stafin e emëruar të partive politike nga regjistrimi. Të gjithë qytetarët që regjistrohen do të regjistrohen në një databazë, të drejtuar ose nga Ekipi i Koordinimit ose nga një ofrues i jashtëm, siç është një agjenci sondazhi. Nga ky grup, një mostër përfaqësues do të zgjidhet përmes një procesi të klasifikimit të shtresuar me dy faza. Faza e parë përdor softuerin e klasifikimit për të zgjedhur disa panele të mundshme, për shembull Paneli A, Paneli B dhe Paneli C, secili prej të cilëve është përfaqësues i popullatës. Hapi i dytë është një short midis paneleve të zgjedhura, shpesh duke përdorur objekte fizike si hedhjen e zareve. Ky hap i dytë shpesh transmetohet drejtpërdrejt me synimin për të rritur më tej legjitimitetin përmes transparencës.

Pasi të jenë rekrutuar qytetarët, është e rëndësishme që Ekipi i Koordinimit të marrë në konsideratë se si anëtarët do të pranohen dhe do të angazhohen gjatë gjithë procesit. Shkalla e lartë e braktisjes para dhe gjatë kuvendit mund të dëmtojë legjitimitetin e rekomandimeve nëse grupi përfundimtar nuk është më përfaqësues. Pranimi përfshin komunikimin e qartë të pritjeve, sigurimin e materialeve orientuese dhe vendosjen e kontaktit personal me një koordinator të procesit. Në këtë pikë, mund të jetë e dobishme të fillojë përfshirja e lehtësuesve me anëtarët e zgjedhur të kuvendit, madje edhe para fillimit të procesit fizik.

Duke eksploruar procesin e rekrutimit të kuvendeve të mëparshme, është e mundur të identifikohen dhe të miratohen metodat e klasifikimit të praktikave më të mira dhe të fokusohet në ruajtjen e pjesëmarrjes.

Procesi i rekrutimit dhe klasifikimit

2.6. LISTA E KONTROLLIT 2: PARA KUVENDIT

LISTA E KONTROLLUIT 2 Para kuvendit				
  				
#	Artikull / Pyetje	Personi / ekipi përgjegjës	Afati (data historike)	Përparimi / Përfundimi / Shënime
1	Një mandat i qartë dhe publik për kuvendin nga Komisioneri	Komisioneri		
1.1	Mandati përfshin një afat kohor dhe ndoshta vendndodhjen	Komisioneri		
1.2	Mandati përfshin një buxhet (të premtuar)	Komisioneri		
1.3	Mandati përfshin dispozita se çfarë ndodh me rekomandimet e qytetarëve	Komisioneri		
1.4	Fushëveprimi përcaktohet dhe miratohet nga vendimmarrësit dhe/ose institucionet përkatëse	Komisioneri		
1.5	Fushëveprimi trajton një problem të rëndësishëm për komunitetin	Komisioneri		
1.6	Formulimi i fushëveprimit është i qartë dhe jo sugjestiv	Komisioneri		
1.7	Fushëveprimi bëhet publik	Komisioneri		
2	Formohen ekipet përgjegjëse për planifikim dhe zbatim	Komisioneri / Ekipi i Projektit		
2.1	Ekipi i Projektit formohet (kontraktohet) dhe përfshin ekspertë me përvojë mbi demokracinë konsultative (përgjegjës për projektimin) dhe lehtësimin (lehtësuesit kryesorë)	Komisioneri		
2.2	Hartimi i TeR-ve për Ekipin e Koordinimit (për zbatimin e kontraktuar)	Ekipi i Projektit / Komisioneri		
2.3	Përzgjidhet një organizatë zbatuese (Ekipi i Koordinimit)	Ekipi i Projektit / Komisioneri		
2.4	Kontratat e përgatitura dhe të nënshkruara me të gjitha ekipet (individë/organizata)	Ekipi i Koordinimit / Komisioneri		
3	Përcaktohet qartë një strukturë qeverisëse, formohen ekipe të tjera	Komisioneri / Ekipi i Projektit / Ekipi i Koordinimit		

3.1	Vendimi se si të zyrtarizohet qeverisja (rregullore publike kundrejt dokumentit të brendshëm) por duke pasur parasysh se më shumë transparencë është më mirë	Komisioneri / Ekipi i Projektit		
3.2	Krijohet një Ekip i Mbikëqyrjes	Ekipi i Projektit / Ekipi i Koordinimit		
3.3	Përcaktohen rregullat e sjelljes dhe votimit	Ekipi i Projektit		
3.4	Qartësohet përgjegjësitë për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve	Ekipi i Projektit		
3.5	Nëse është publik, rregullorja miratohet	Ekipi i Projektit / Ekipi i Mbikëqyrjes		
4	Buxheti sigurohet	Komisioneri / Ekipi i Koordinimit		
4.1	Buxheti mbulon të gjithë elementët e procesit: rekrutimin, vendin e ngjarjes dhe ushqimin, udhëtimin, lehtësimin, tarifat e ekspertëve, mëditjet e anëtarëve, kostot operative dhe të tjera. Mjafton për të mbuluar disa shpenzime të paparashikuara	Ekipi i Koordinimit		
4.2	Qartësohet raportimi financiar, dhe caktohen përgjegjësitë	Ekipi i Koordinimit		
5	Kompletohet rekrutimi dhe pranohen anëtarët e kuvendit	Ekipi i Koordinimit / Ekipi i Projektit		
5.1	Hartohen metodologjia dhe zbatimi i rekrutimit	Ekipi i Projektit		
5.2	Caktohen ose kontraktohen përgjegjësitë për rekrutim, në varësi të rrethanave	Ekipi i Koordinimit		
5.3	Finalizohen materialet e rekrutimit: ftesat, paketë informacioni të shtypur ose online, opsionet e regjistrimit	Ekipi i Koordinimit / Ekipi i Projektit		
5.4	Ngjarja publike e shortit	Ekipi i Koordinimit		
5.5	Pranimi dhe plotësimi i pikave rezervë	Ekipi i Koordinimit		
5.6	Pranimi dhe komunikimi i vazhdueshëm me anëtarët e përzgjedhur deri në fillimin e kuvendit	Ekipi i Koordinimit		

3. Gjatë: drejtimi të i kuvendit të qytetarëve

3.1. Lehtësimi, përfshirja dhe angazhimi i anëtarëve

Lehtësimi luan një rol vendimtar në sigurimin e suksesit të një kuvendi të qytetarëve. Është e rëndësishme të përfshihen lehtësuesit kryesorë në Ekipin e Projektit dhe të konsultohen me ta që në fillim të procesit diskutues. Kur fillon kuvendi, roli i tyre bëhet shumë më i rëndësishëm. Duke qenë se kuvendi bashkon një grup të ndryshëm qytetarësh për të diskutuar çështje të rëndësishme dhe për të punuar drejt zgjidhjeve, është thelbësore të kesh lehtësues të shkathët për të udhëhequr procesin. Lehtësuesit ndihmojnë në krijimin e një mjedisi ku të gjithë pjesëmarrësit ndihen të përfshirë dhe rehat të ndajnë pikëpamjet e tyre, dëgjojnë në mënyrë aktive për të kuptuar perspektiva të ndryshme dhe bashkëpunojnë për të arritur një mendim të përbashkët. Ata duhet të qëndrojnë të pavarur nga vetë procesi dhe të qëndrojnë neutralë gjatë gjithë diskutimit, të gjitha duke nxitur një mjedis respekti midis dhe ndaj anëtarëve të kuvendit. Kështu, lehtësimi përfshin më shumë sesa thjesht menaxhimin e një takimi; ka të bëjë me fuqizimin e qytetarëve dhe ndihmën që u ofrohet atyre të ndjejnë se janë pjesë e punës së kuvendit. Lehtësimi efektiv mund të transformojë një grup individësh në një komunitet të bashkuar dhe të përkushtuar ndaj vendimmarrjes demokratike.

Përpara kuvendit, lehtësuesit mund të kontribuojnë shumë në arritjen e kontakteve, , rekrutimin dhe pranimin, angazhimin e komuniteteve të marginalizuara, zhvillimin e materialeve para kuvendit dhe komunikimin publik. Ky është zakonisht roli i lehtësuesit kryesor, i cili gjithashtu luan një rol vendimtar në hartimin e agjendës, i cili do të trajtohet në seksionin vijues. Përveç kësaj, ekziston roli i moderatorit të procesit i cili do të jetë përgjegjës kryesor për mbajtjen e agjendës

në rrugën e duhur dhe lehtësimin e diskutimeve plenare. Ky rol mund të plotësohet nga fasilituesi kryesor ose nga një person i ndryshëm. Së fundi, ka disa lehtësues mbështetës, ose fasilitues tavoline, të cilët do të ndihmojnë në sigurimin e një procesi produktiv dhe bashkëpunues, menaxhimin e diskutimeve në grupe të vogla dhe trajtimin e materialeve të mësimin. Numri i lehtësuesve mbështetës varet nga numri i anëtarëve të kuvendit dhe stili i lehtësimit, por në përgjithësi, ju mund të planifikoni për një lehtësues mbështetës për çdo 8-10 anëtarë të kuvendit.

Pasi të fillojë kuvendi, lehtësimi i shkathët është thelbësor në çdo hap. Lehtësuesit duhet të udhëheqin diskutimet komplekse për çështje të rëndësishme në një mënyrë që të nxisë pikëpamje të shumta dhe ta shtyjë grupin drejt zgjidhjeve. Ata duhet të sigurojnë që të gjithë qytetarët të kenë një zë të barabartë duke i mbajtur gjithashtu diskutimet produktive. Lehtësuesit duhet të përdorin teknika të ndryshme për të angazhuar pjesëmarrës më të qetë, për të menaxhuar zërat dominues dhe për të ndihmuar grupin të sintetizojë ide të ndryshme. Roli i tyre nuk është të fusin pikëpamjet e tyre, por të qëndrojnë të paanshëm dhe të ndihmojnë qytetarët që të përballojnë vetë sfidat. Lehtësuesit duhet të kuptojnë si aspektet sociale ashtu edhe ato teknike të rolit të tyre.

Të gjitha këto detyra kërkojnë një grup të caktuar shkathtësish dhe njohurish që mund të fitohen përmes trajnimit dhe përvojës. Por si të rekrutohen lehtësuesit dhe ku? Ju duhet të kërkonit individë me përvojë në drejtimin e diskutimeve komplekse publike, si dhe me kompetencë në fusha si dinamika e grupit, zgjidhja e konflikteve dhe vendimmarrja gjithëpërfshirëse. Disa organizata mund të ofrojnë shërbime profesionale lehtësuese; ata mund të kenë një listë të lehtësuesve të certifikuar, ose mund të ofrojnë trajnime lehtësuese. Kjo duhet të mbulojë tema si projektimi i takimeve, teknikat e ndërtimit të konsensusit, dëgjimi aktiv, menaxhimi i bisedave të vështira dhe adresimi i paragjykimeve të pavetëdijshme.

Lehtësuesit janë çelësi i suksesit të procesit. Ata udhëheqin seancat e kuvendit, bashkërendojnë punën në grupe dhe cilësia e rekomandimeve përfundimtare në masë të madhe varet nga ekspertiza dhe angazhimi i tyre.

(Ekipi i Projektit të Banja Llukës dhe Ekipi i Projektit të Mostarit, 2024)

Lehtësimi kontribuoi në krijimin e një mjedisi në të cilin të gjithë ndiheshin të sigurtë për të shprehur mendimet dhe idetë e tyre, nëpërmjet një metodologjie të përgatitur mirë dhe shkathtësive lehtësuese. Mendoj se kjo është vendimtare për suksesin e kuvendit qytetar.

(Goran Kučera, moderator kryesor i Mostarit 2024)

Është e rëndësishme të përfshihen lehtësuesit kryesorë lokalë që herët në procesin e planifikimit të projektit dhe t'i mbajnë ata të informuar për aktivitetet me administrimin e qytetit.

(Mirna Dabić-Davidović, lehtësuese kryesore e Banja Llukës 2024)

Të gjithë ne që ishim atje e vlerësuam punën e ekipit të lehtësimit dhe gjatë punës sonë me ta rrallëherë kishte ndonjë pyetje, me përjashtim të rasteve kur ne nuk pajtoheshim për ndonjë gjë.

(Anëtar i Kuvendit, Mostarit 2024).

3.2. Rendi i ditës: kush, kur dhe si?

Rendi i ditës për një proces diskutimi është më i detajuar dhe paksa i ndryshëm nga një agjendë e rregullt e takimeve. Ai duhet të jetë i qartë dhe i strukturuar mirë, të përfshijë detyra dhe përgjegjësi, çdo koment në lidhje me vendin e ngjarjes ose materialin, të ketë një kohë të caktuar për çdo element, dhe megjithatë të jetë mjaft fleksibël për t'u modifikuar gjatë ecurisë. Përcaktimi i agjendës do të përfshijë të gjithë Ekipin e Projektit, megjithëse kryesisht bëhet nga lehtësuesit kryesorë. Le të japim një shembull.

Për Kuvendin e Banja Llukës 2024, agjenda u bashkë-dizajnuar nga udhëheqësi kryesor dhe anëtarë të tjerë të Ekipit të Projektit. Një agjendë e detajuar ditore u hartua për secilën nga gjashtë ditët, e shpërndarë në tri fundjava, duke përfshirë detyrat për javët ndërmjet sesioneve. Dita e parë ndërthuri aktivitete mësimore dhe grupe. Ajo përbëhej nga deklarata hyrëse, një seancë mësimore mbi proceset diskutuese, lojëra që thyejnë akullin për anëtarët e kuvendit, bashkë-krijimi i parimeve të diskutimit dhe një sesion mësimor lidhur me temën dhe diskutim mbi përmbajtjen. Dita e dytë vazhdoi me sesione mësimore tematike dhe diskutime mbi përmbajtjen. Dita e tretë përfshiu disa metoda lehtësuese, të tilla si një forum i hapur, për të gjeneruar dhe konsoliduar përgjigjet. Në ditën e katërt këto përgjigje u shndërruan në draft rekomandime politikash, u debatuan dhe u votuan. Para ditës së pestë, palët politike të interesit patën kohë të mjaftueshme për t'u dhënë opinione qytetarëve për draft rekomandimet e tyre. Këto më pas u debatuan, u rivlerësuan dhe u rishikuan gjatë ditës së pestë. Dita e gjashtë e fundit përbëhej nga votimi, hartimi i preambulës së raportit dhe prezantimi i rekomandimeve. Një ditë shtesë ose kohë "rezervë" u planifikua në rast se një kohë e tillë shtesë do të kërkohej.

Ky shembull tregon qartë se diskutimi, si në grupe të vogla ashtu edhe në seanca plenare, zë një pjesë të konsiderueshme të kohës gjatë një kuvendi. Së paku gjysma e kohës duhet t'i kushtohet diskutimeve ndërmjet anëtarëve të kuvendit, përveç mësimit të temës nga ekspertët dhe përfshirjes së komenteve të palëve të interesit. Personat që do të punojnë kryesisht me agjendën janë lehtësuesit, dhe për këtë arsye është thelbësore që ata të jenë ata që do të formojnë agjendën për të drejtuar procesin drejt qëllimit të tij për të krijuar rekomandime të mira.

3.3. Renditja e logjistikës: ku, çfarë dhe kush?

Një pjesë e madhe e drejtimit të një kuvendi është të sigurohet që të gjitha çështjet logjistike të zgjidhen dhe të gjithë i dinë rolet e tyre. Organi kryesor përgjegjës për logjistikën është Ekipi i Koordinimit, me detyra të tjera të nën-ndara ndërmjet anëtarëve të tij. Ekipi i Projektit duhet të sigurojë që Ekipi i Koordinimit është i vetëdijshëm për të gjitha detyrat logjistike. Dhe mund të ketë shumë të tilla.

Duke filluar me ato kryesore, mendoni për vendndodhjen, madhësinë dhe qasjen e vendit të ngjarjes. Ai duhet të ketë hapësirë të mjaftueshme si për seancat plenare ashtu edhe për disa diskutime paralele në grupe të vogla. Nëse pjesëmarrësit vijnë nga pjesë të largëta të qytetit, atëherë transporti mund të ketë nevojë të sigurohet ose të rimbursohet. Dhe nëse është kuvend rajonal ose kombëtar, akomodimi brenda ose afër vendit të ngjarjes është i nevojshëm. Transporti dhe akomodimi gjithashtu duhet të sigurohet për koordinatorët, lehtësuesit dhe ekspertët e temave. Meqenëse kuvendi do të zgjasë gjatë gjithë ditës, duhet të organizohet ushqimi që përfshin një drekë të duhur dhe mundësisht darkë.

Më tej janë kostot e rimbursimit, ku më e rëndësishmja është rimbursimi i honorarëve ditorë për anëtarët e kuvendit. Është e rëndësishme të mbani evidencë për pjesëmarrjen dhe të kryeni shpejt pagesat pasi të ketë përfunduar kuvendi. Nëse pjesëmarrës të caktuar kanë nevoja të veçanta ose kanë nevojë për ndihmë, të tilla si ndihmë në qasje, kujdesi për fëmijët, shërbimet e përkthimit (të dyja materialet dhe interpretimi aty për aty nëse nevojitet), këto duhet të adresohen. Së fundi, ekziston aspekti teknik i ofrimit të pajisjeve audiovizive, printerëve dhe lidhjes në internet, ose të paktën sigurimi që pajisjet e ofruara të vendit të ngjarjes janë funksionale. Kjo përfshin gjithashtu marrjen e pëlqimit për video dhe fotografi nga anëtarët e kuvendit dhe pjesëmarrësit e tjerë. Materialet e punës për lehtësuesit, të tilla si fletë për shënime ngjitëse, flipçartë dhe markerë, etiketa emrash, etj., gjithashtu duhet të sigurohen. Mund të përfshijë një listë të gjatë artikujsh të vegjël, por mbajtja dhe përditësimi i rregullt i një liste kontrolli të brendshëm është shumë i dobishëm.

3.4. Sigurimi i informacionit: përzgjedhja e ekspertëve

Informacioni që u jepet anëtarëve të kuvendit është një nga elementët më të rëndësishëm në hartimin e procesit tuaj. Ju dëshironi që qytetarët të jenë mjaft të informuar për të kuptuar opsionet e ndryshme për problemin e politikave dhe të dinë kompromiset më të rëndësishme kur bëjnë zgjedhje. Ju gjithashtu dëshironi që ata të dinë pozicionet e ndryshme që kanë grupe të caktuara ose palë të interesit në komunitet për këtë çështje. Nga ana tjetër, veçanërisht në një mjedis lokal, do të keni kohë të kufizuar dhe do t'ju duhet të bëni zgjedhje të arsyeshme se sa informacion është "i mjaftueshëm". Së fundi, ju dëshironi të siguroheni që individët përgjegjës për përzgjedhjen e folësve dhe informacionit të perceptohen si neutralë ose legjitimë në rolet e tyre. Nëse dikush dëshiron të kundërshtojë rezultatin e një kuvendi, ata do të përpiqen të argumentojnë se anëtarëve u është dhënë vetëm informacion "i njëanshëm" ose "partiak". Ju duhet të jeni në gjendje të tregoni se nuk është kështu.

Hapi i parë që duhet të bëni është të vendosni *kush do të zgjedhë informacionin*. Në shumë raste, krijohet një grup i veçantë për këtë detyrë për të rritur legjitimitetin. Kështu, një grup përzgjedhës informacioni do të përbëhet nga anëtarët e mëposhtëm:

- **Ekspertë në fushën e politikave:** Shpesh këta janë akademikë, por mund të jenë edhe ekspertë të tjerë individualë. Ata kanë njohuri të informacionit të disponueshëm për këtë temë dhe shembuj të mundshëm nga qytete të tjera që mund të jenë frymëzues.
- **Ekspertët për diskutim:** Ju do të dëshironit të kishit një ose më shumë ekspertë për diskutim, pasi ata do të dinë se sa informacion është i menaxhueshëm për një grup të ndryshëm qytetarësh të rregullt duke pasur parasysh sasinë e kohës në dispozicion në planifikim. Për më tepër, ata do të kenë njohuri për stile të ndryshme të të mësuarit (shih më poshtë) dhe do të këshillojnë për metoda të ndryshme për të sjellë informacion.
- **Personat që përfaqësojnë palët kryesore të interesit:** Përfshirja e disa personave që përfaqësojnë palët kryesore të interesit shpesh rezulton në spektrin më të gjerë të burimeve të informacionit të zgjedhur.

Cilat *lloje informacioni* duhet të përfshihen në proces? T'i japësh informacion një kuvendi qytetarësh nuk do të thotë thjesht të ftosh specialistë akademikë. Mund të identifikohen lloje të ndryshme ekspertësh dhe burime informacioni. Qeveria organizatore mund të dërgojë një përfaqësues i cili shpesh ftohet për të paraqitur një gjendje aktuale. Për të mos e bërë këtë politik, një shërbyes i lartë civil është më mirë se një politikan. Së dyti, do të dëshironit ekspertët tuaj të njohurive: individë me njohuri të specializuara akademike, teknike ose juridike që ofrojnë informacion. Këtu mund të përfshihen persona që kanë punuar në të njëjtën temë politikash me disa zgjidhje novatore në një qytet tjetër. Grupi i tretë përbëhet nga palët tuaja të interesit ose zërat aktivë. Ata janë përfaqësues nga palët e interesit (qytetarë ose grupe interesi) të cilët zakonisht ofrojnë prova që mbrojnë një perspektivë të caktuar. Në disa kuvende, përdoren dy burime të tjera, por ato kërkojnë disa përpjekje shtesë. Së pari është informacioni nga shoqëria e gjerë. Kjo ndodhë kur ju lejoni publikun të dërgojë informacione që mund t'i paraqiten kuvendit. Çështja me këtë është se nëse është e suksesshme, ju mund të keni një numër të madh paraqitjesh dhe duhet të gjeni një mënyrë për ta paraqitur këtë. Rreziku i kundërt është se vetëm një pakicë e qytetarëve dërgojnë vërejtje, dhe të gjitha këto janë nga një këndvështrim i ngjashëm aktivist. Në disa procese, si në Kopenhagë, kjo zgjidhet duke mbajtur një "seancë të hapur" të kuvendit ku anëtarët bisedojnë me qytetarët që vijnë në atë mbledhje. Një burim përfundimtar informacioni që ndonjëherë është shumë i dobishëm janë njerëzit me "përvojë të përjetuar". Nëse kuvendi po shqyrton të pastrehët, mund të jetë po aq informuese të dëgjosh një person të pastrehë të flasë për të gjitha çështjet me të cilat përballen, sa është të dëgjosh nga një ekspert akademik.

Për t'u siguruar që anëtarët tuaj të ndihen të informuar në mënyrë adekuate, është e dobishme t'i pyesni ata pasi të ketë përfunduar faza e informacionit të procesit nëse ata besojnë se kanë të gjithë informacionin e nevojshëm. Nëse jo, mund të pyesni se nga çfarë lloj burimesh do të dëshironin të dëgjonin për të marrë një vendim të informuar. Bërja e kësaj krijon një shtresë shtesë legjitimiteti, por edhe mund të krijojë disa çështje logjistike nëse nuk keni shumë kohë ndërmjet seancave për të gjetur burimet ose informacionin e kërkuar.

Një nga arsyt pse është e dobishme të përfshini një ose më shumë individë me përvojë në diskutim në grupin që përgatit informacionin tuaj është se ata janë të vetëdijshëm për stile të ndryshme të të mësuarit dhe metoda të ndryshme për të organizuar shkëmbime me ekspertë. Shumica e ekspertëve priren të prezantojnë në mënyrë akademike, duke përdorur monolog dhe sllajde. Këto prezantime janë shpesh mjaft teknike dhe tepër komplekse për qytetarin e zakonshëm. Është e këshillueshme që të kontrolloni me ekspertët përpara prezantimit për t'u siguruar që informacioni të jetë i kuptueshëm për qytetarin mesatar. Përdorimi i metodave të tjera, si video, mund të jetë gjithashtu i dobishëm, pasi kjo i mundëson njerëzit të rishikojnë informacionin nëse është e nevojshme.

Natyrisht, e gjithë kjo varet shumë nga burimet në dispozicion. Të kesh folës në ngjarje do të thotë që duhet të mbulosh shpenzimet e tyre të udhëtimit nëse vijnë nga diku tjetër. Mund të jetë edhe një sfidë për të gjetur një folës për çdo sesion që keni planifikuar, pasi kjo varet nga koha e tyre e lirë (p.sh. një akademik që duhet të vijë në fundjavë). Video-thirrjet ose paraqitjet e incizuara, për shembull, janë rastet ku mund të ulni kostot. Ngjashëm, kur pyetni qytetarët nëse kanë nevojë për informacion shtesë, mos i pyetni se “kë” duan të dëgjojnë, por “çfarë lloj informacioni apo burimi” u nevojitet. Ky i fundit është një opSION më fleksibël se i pari, ku ata mund të kërkojnë një individ specifik, të cilin ju nuk mund ta angazhoni.

Dhenia e informacionit

 Përmbajtja:	 Ekspertizë:	 Format:	 Transparencë:
Çfarë informacioni doni të jepni?	Kush po jep ekspertizë? Ekspertët, palët e interesuara, administrata?	Çfarë formati do të përdoret për të dhënë informacion	Si të krijohet një procedurë transparente se kush zgjedh ekspertët që ofrojnë informacion

Kompromisi është gjithmonë i mundur, por duhet pak vullnet i mirë që njerëzit të ulen të bisedojnë ose të paktën të dëgjojnë. Mendoj se dëgjimi i këndvështrimeve të ndryshme dhe ajo që të tjerët kanë për të thënë është çelësi i gjithçkaje.

(Anëtar i Kuvendit Banja Lluka 2024)

3.5. Shkrimi dhe votimi i rekomandimeve

Rezultati i prekshëm i një procesi diskutimi janë rekomandimet e politikave që adresojnë *pushëveprimin* fillestar që u është dhënë qytetarëve. Të kesh një grup qytetarësh pa njohuri të veçanta fillestare për një temë për të shkruar rekomandime të tilla kërkon shkathtësi specifike që duhet të zotërojë një lehtësues i trajnuar, gjë që përforcon rëndësinë e bërjes së një zgjedhjeje të mirë kur punëson lehtësuesit tuaj. Sidoqoftë, ka disa udhëzime që duhen marrë parasysht.

Qytetarëve duhet t'u jepet një faqe bosh dhe nuk duhet të ketë udhëzime nga autoritetet komisionuese për "drejtimin e duhur" të propozimeve. Në shumë procese janë qytetarët ata që mbajnë lapsin për të shkruar rekomandime, shpesh pasi fillimisht kanë rënë dakord për parime më të gjera se si duhet të duken zgjidhjet. Ndonjëherë ata ndihmohen nga lehtësuesit në formulimin e propozimeve të tyre, por përsëri kjo duhet të bëhet pa udhëzime në një drejtim të caktuar. Në disa procese, të huajt mund të parashtrajnë rekomandime që më pas qytetarët i marrin në konsideratë, i ndryshojnë ose i refuzojnë pasi të kenë dëgjuar të gjithë informacionin. Ndonëse kjo mund të jetë një mënyrë për t'i përshpejtuar gjërat, kjo do të thotë se propozimet nuk kanë ardhur vërtet nga vetë qytetarët. Një konsideratë tjetër e rëndësishme është nëse dëshironi të kufizoni numrin e rekomandimeve që qytetarët mund të parashtrajnë. Ndërsa kufizimi i numrit në pamje të parë duket se e zbeh ambicien e procesit, duhet ditur se një numër shumë i madh rekomandimesh mund të nënkuptojnë se shumica e tyre nuk do të arrijnë kurrë në zbatim. Për këtë arsye, në disa procese, numri i rekomandimeve mbahet i ulët, por këto rekomandime kanë fuqi sinjalizuese më të fortë, duke treguar se këto janë vërtet gjërat që duan qytetarët. Një proces në qytetin e Miskolc-it në Hungari përfundoi me vetëm shtatë rekomandime, por njëri përfshinte ndërtimin e një linje tramvaji. Ky shembull tregon se një numër më i vogël rekomandimesh nuk barazohet me ambicie të pakta. Nga ana tjetër e spektrit, ne kemi parë procese me afër ose mbi njëqind rekomandime, gjë që shpesh është shumë e tepërt për t'i përpunuar një administratë komunale. Ekziston një rrugë e mesme ku shumë kuvende dalin me 20 deri në 40 rekomandime. Çfarëdo zgjedhje që bëhet këtu, ajo duhet të justifikohet në mënyrë transparente dhe të vendoset përpara, jo gjatë procesit.

Pasi qytetarët të kenë përfunduar draftin e tyre të parë të propozimeve, është gjithashtu praktikë e zakonshme që të ketë një moment reagimi për politikëbërësit dhe palët e interesit. Ata mund të thonë nëse, sipas tyre, propozimet janë të realizueshme apo jo. Ky reagim mund të jetë shumë i vlefshëm për qytetarët që të shkruajnë versionin e tyre përfundimtar të rekomandimeve, në mënyrë që të jenë të sigurt se ajo që propozojnë të jetë e zbatueshme. Kjo seancë duhet të moderohet në mënyrë të përpiktë, ashtu që politikanët të mos drejtojnë kahjen përfundimtare të këtyre propozimeve dhe të heqin gjithçka që nuk u pëlqen. Në këtë fazë të hartimit të rekomandimeve, është e rëndësishme që të gjithë qytetarët të ndjehen të përfshirë dhe të kenë një zë të drejtë. Përsëri, kjo është arsyeja pse ju duhet të keni lehtësues të mirë si pjesë e procesit për ta mbikëqyrur këtë.

Pothuajse në të gjitha proceset, në fund votohen rekomandimet nga qytetarët. Edhe pse i punojnë së bashku, ka mundësi që jo çdo rekomandim të mbështetet plotësisht nga të gjithë. Një votim rrit gjithashtu legjitimitetin, pasi kjo tregon se edhe nëse disa njerëz mund të kenë ndjerë se nuk mund të marrin pjesë gjithmonë plotësisht, ata prapë mund ta miratojnë ose të mos miratojnë rezultatin. Një rekomandim me një votë shumë të lartë jep një sinjal të fortë se nuk ishte vetëm opsioni i disa prej njerëzve më këmbëngulës në tryezë. Kjo është edhe arsyeja pse votimi nuk duhet të jetë publik. Duke punuar së bashku për disa javë si grup, votimi kundërshtues mund të mos jetë i lehtë nëse duhet ta bëni atë në publik. Një votë private siguron që njerëzit të jenë 100% të lirë për të vendosur. Janë përdorur disa mënyra votimi, duke kaluar nga një ndarje e dyfishtë dhe e thjeshtë "Mbështes - Nuk mbështes" në një shkallë, e cila lejon më shumë nuanca, por edhe ndonjëherë e bën më pak të drejtpërdrejtë interpretimin e rezultateve. Përvoja e viteve të fundit na tregon se shumë rekomandime do të arrijnë një nivel shumë të lartë mbështetjeje. Kjo ndodhë pjesërisht sepse ndërsa qytetarët mendojnë paraprakisht, ata tashmë i rrahin shumë nga mendimet dhe pikëpamjet e kundërta përpara se të hedhin diçka në letër.

Për të rritur fuqinë e rekomandimeve të qytetarëve, në shumicën e rasteve pragu për votë nuk vendoset në 50%, por më i lartë që rekomandimet të shihen si "të forta". Në disa procese polake, ky prag u vendos në 80%, në të tjera është vendosur në 75% (kuvendet e komunitetit

gjermanishtfolës të Belgjikës) ose dy të tretat e votave. Pavarësisht nga ai nivel, kjo “super-shumicë” tregon se rekomandimet që i bëjnë ata janë në të vërtetë ato të mbështetura nga një grup shumë i madh anëtarësh të kuvendit. Së fundi, është gjithashtu e zakonshme që të lejohet një pakicë e konsiderueshme në një rekomandim që nëse dëshirojnë të shkruajë një mendim kundërshtues në raport. Nëse një rekomandim ka 80% mbështetje, 20% e mbetur mund të shpjegojnë me shkrim pse zgjodhën të mos votojnë për të. Kjo mund t’u japë informacion politikëbërësve për ndjenjat specifike të grupeve minoritare të qytetarëve.

3.6. Transparenca: komunikimi dhe përfshirja e në mediave

Ne kemi theksuar gjatë gjithë këtij dokumenti se është thelbësore të sigurohemi që procesi të shihet si legjitim nga palët e jashtme. Prandaj, një nga elementët më të rëndësishëm është transparenca e plotë gjatë gjithë procesit. Nga përzgjedhja e anëtarëve deri te informacionet që u jepen qytetarëve, te rregullorja e kuvendit apo agjendës së seancave, gjithçka duhet të jetë publike. Kjo është arsyeja pse një uebsajt i dedikuar është i domosdoshëm për kuvendin tuaj. Kjo mund të jetë pjesë e uebsajtit të qytetit, por duhet të jetë një vend i dedikuar me të gjitha informacionet. Në këtë uebsajt, mund të shpërndahen video të punës së kuvendit kur ai është në vazhdim e sipër. Këto ditë, konfigurimi teknologjik i nevojshëm për të bërë një transmetim të drejtpërdrejtë të të gjitha momenteve plenare në një uebsajt nuk është më aq i komplikuar dhe për këtë arsye ne do ta rekomandonim atë. Incizimet gjithashtu mund të vihen në dispozicion më pas.

Të konsiderosh komunikimin në një proces diskutimi si thjesht të kesh një uebsajt është një perspektivë shumë minimaliste. Anëtarët në procesin tuaj përfaqësojnë në një farë mënyre grupin më të madh të qytetarëve dhe prandaj është e rëndësishme të siguroheni që edhe ata të dinë se kjo po ndodh. Prandaj, përfshijeni ekipin e komunikimit e qytetit që në fillim në procesin e diskutimit. Ata mund të kontaktojnë mediat tradicionale dhe të postojnë në mediat sociale për t’i dhënë shikueshmëri këtij procesi. Është mirë të përcaktohen një sërë momentesh në procesin gjatë të cilit do t’i drejtoheni mediave, të tilla si rekrutimi, sesioni i parë, një prezantim nga një folës i njohur ose

prezantimi i rekomandimeve përfundimtare.

Ju mund t'i bëni anëtarët e kuvendit që të komunikojnë me median për t'i dhënë një fytyrë personale procesit. Ka një sërë elementësh që duhen marrë parasysh: jo të gjithë qytetarët ndihen rehat kur flasin me mediat ose dëshirojnë një gjë të tillë, ndaj duhet bërë e qartë se kjo është opsionale. Kuvendi Kombëtar Francez i Klimës u dha qytetarëve shenja me ngjyra për t'i vendosur në rrobat e tyre, duke treguar për mediat nëse ata ishin të hapur për të folur. Së dyti, informoni qytetarët tuaj në fillim të procesit për disa rregulla bazë për të folur me mediat. Kjo përfshin, për shembull, moszbulimin e qëndrimeve individuale të anëtarëve për atë që diskutohet. Së fundi, shumica e proceseve kërkojnë nga qytetarët që të mos diskutojnë përmbajtjen e punës me median deri në fund të procesit, por të fokusohen në atë se si po shkon vetë procesi.

Ka një sërë momentesh kyçe ku komunikimi juaj do të dëshirojë të angazhojë grupin e gjerë të qytetarëve. Ky do të ndodhë kryesisht përpara rekrutimit. Për të siguruar që sa më shumë njerëz t'i përgjigjen letrës suaj të ftesës, është e dobishme të organizoni një fushatë që njofton qytetarët për këtë. Ai gjithashtu do të japë informacion bazë për kuvendin, në mënyrë që njerëzit të dinë se për çfarë bëhet fjalë. Nëse dëshironi që qytetarët të kontribuojnë me idetë e tyre për anëtarët e kuvendit gjatë procesit, ju gjithashtu duhet të siguroheni që kjo mundësi të njihet gjerësisht në mënyrë që të gjithë të mund të kontribuojnë (shih 3.4). Ngjashëm, ju do të dëshironit që palët tuaja të interesit të jenë të vetëdijshëm për momentet e ndryshme në të cilat ata mund të lidhen me kuvendin. Kjo mund të nënkuptojë që në disa raste ju kontaktoni ata veçmas për t'u siguruar që ata e dinë se mund të kontribuojnë në proces.

Një rregull i përgjithshëm i komunikimit të kuvendit është që të gjitha momentet dhe dokumentet plenare janë publike, por se diskutimet e grupeve të vogla jo. Shumë qytetarë nuk do të ndihen të qetë nëse dikush incizon atë që thonë gjatë bisedave të tyre. Një proces diskutimi ka të bëjë me rezultatin e grupit, jo me pozicionet individuale. Për të krijuar një atmosferë gjatë punës në grup ku të gjithë ndihen plotësisht të lirë të thonë mendimin e tyre, media nuk duhet të lejohen në

atë kohë. Për të krijuar transparencë në këtë aspekt, mund të pranoni që të keni vëzhgues (akademikë për shembull), por ata do të duhet të bien dakord me rregullat errepta për të qëndruar në prapavijë dhe mos ndërhyrë në proces ose të publikojnë pozicione individuale. Në Francë, për shembull, është zakon që në një proces të ketë deri në tre «garantues», të cilët vëzhgojnë procedurat gjatë kuvendit dhe shkruajnë një raport në fund.

Gjithçka ishte kaq transparente, aq shumë njerëz kishin vullnet të mirë. Ata kishin shumë ide dhe sugjerime konstruktive dhe kjo ishte fantastike.

(Anëtar i Kuvendit, Mostari 2024)

3.7. LISTA E KONTROLLIT 3: GJATË KUVENDIT

LISTA E KONTROLLIT 3 Gjatë kuvendit				
  				
#	Artikull / Pyetje	Personi / ekipi përgjegjës	Afati (data historike)	Përparimi / Përfundimi
1	Ekipi lehtësues zgjidhet dhe trajnohet	Ekipi i Projektit / Ekipi i Koordinimit		
1.1	Lehtësuesi kryesor ka qenë i përfshirë si pjesë e Ekipit të Projektit me përgjegjësi të qarta	Ekipi i Projektit		
1.2	Është përzgjedhur një numër adekuat i lehtësuesve mbështetës	Lehtësuesi kryesor/Ekipi i Koordinimit		
1.3	Lehtësuesit mbështetës janë trajnuar	Lehtësuesi kryesor/Ekipi i Koordinimit		
2	Hartohet agjenda	Lehtësuesi kryesor/Ekipi i Koordinimit		
2.1	Draft agjenda	Lehtësuesi kryesor		
2.2	Ngjarjet me zyrtarët shtohen përpara se të finalizohet agjenda	Lehtësuesi kryesor / Ekipet e Projektit dhe të Koordinimit		

2.3	Krijohet një kohëzgjatje e detajuar (agjendë ekzekutive)	Lehtësuesi kryesor		
2.4	Agjenda mund të rishikohet në mes të seancave të kuvendit	Lehtësuesi kryesor/Ekipi i Koordinimit		
3	Kujdesi për logjistikë			
3.1	Ku? Përzgjidhet dhe vizitohet një vend i përshtatshëm për ngjarjen	Ekipi i Koordinimit		
3.2	Ofrohet ushqim	Ekipi i Koordinimit		
3.3	Ofrohet transport dhe akomodim për anëtarët, koordinatorët, folësit, lehtësuesit	Ekipi i Koordinimit		
3.4	Ofrohen pajisje teknike (audio, video, materiale pune)	Ekipi i Koordinimit		
3.5	Zbatohet procedura për rimbursimin e honorareve për anëtarët e kuvendit	Ekipi i Koordinimit		
3.6	Kujdesi për nevojat e veçanta të pjesëmarrësve (qasja, kujdesi për fëmijët, etj.)	Ekipi i Koordinimit		
3.7	Sigurohet dokumentacioni (foto, video)	Ekipi i Koordinimit		
3.8	Bëhen formularët e pëlqimit me video dhe fotografi (anëtarë të kuvendit, pjesëmarrës dhe të tjerë)	Ekipi i Koordinimit		
4	Ofrimi i informacionit bëhet transparent dhe i pavarur	Ekipi i Koordinimit / Ekipi i Projektit		
4.1	Zbatimi i procedurave për identifikimin dhe përzgjedhjen e ekspertëve: grup ekspertësh të jashtëm ose Ekip i Koordinimit	Ekipi i Projektit / Ekipi i Koordinimit		
4.2	Identifikimi i një liste ekspertësh të mundshëm dhe të disponueshmërisë	Grupi i ekspertëve		
4.3	Sigurimi i përfaqësimit të pikëpamjeve dhe palëve të ndryshme të interesit	Grupi i ekspertëve		
4.4	Trajnimi i ekspertëve se si të paraqiten para qytetarëve të thjeshtë: gjuhë të thjeshtë, mjete pamore, etj.	Grupi i ekspertëve / Ekipi i Koordinimit		
4.5	Kërkimi nga anëtarët e kuvendit të identifikojnë temat ku kanë nevojë për më shumë informacion	Ekipi i Koordinimit		
5	Shkrimi dhe votimi i rekomandimeve konsiderohet i ligjshëm	Ekipi i Koordinimit / Ekipi i Projektit		

5.1	Sigurimi që rregullat e votimit të kuptohen dhe të jenë publike, duke përfshirë dispozitat se sa rekomandime mund të miratohen	Ekipi i Projektit / Ekipi i Koordinimit		
5.2	Identifikimi se kush mund të japë komente mbi rekomandimet ose t'i ndihmojë qytetarët t'i formulojnë ato, nëse ka ndonjë	Ekipi i Koordinimit		
5.3	Publikimi i rezultateve sa më shpejt të jetë e mundur	Ekipi i Koordinimit		
5.4	Kuvendi zgjedh anëtarët për t'ia paraqitur rekomandimet Komisionerit			
6	Transparenca përmes komunikimit dhe angazhimit në media	Ekipi i Koordinimit		
6.1	Identifikimi i përgjegjësive për shkrimin e përmbajtjes dhe menaxhimin e medias, brenda Ekipit të Koordinimit ose në një Ekip të veçantë të Komunikimit	Ekipi i Koordinimit		
6.2	Pasja e një uebsajti/uebfaqeje të procesit dhe përditësimi rregullisht me sa më shumë informacion të jetë e mundur	Ekipi i Koordinimit		
6.3	Transmetimi i drejtpërdrejt i sa më shumë sesioneve informative të jetë i zbatueshëm (në internet), por mundësisht jo diskutimi	Ekipi i Koordinimit		
6.4	Planifikimi për rezultate promovuese të tilla si video dhe foto të procesit	Ekipi i Koordinimit		

4. Pas periudhës së vazhdimit

4.1. Administrimi

Është e natyrshme që, gjatë organizimit të një procesi të parë diskutues, vëmendja më e madhe t'i kushtohet vetë takimeve të qytetarëve. Ajo që shpesh harrohet është se disa nga punët më të rëndësishme për t'u siguruar që procesi të arrijë në ndryshimin e vërtetë të politikave duhet të bëhen para dhe pas takimeve me qytetarët.

Gjatë planifikimit të kuvendit, është e rëndësishme të vendoset paraprakisht për rregullat dhe kohën e ndjekjes nga politikëbërësit pasi të përfundojë kuvendi. Kjo duhet të përfshihet në rregullat e kuvendit për të siguruar që autoriteti komisionues është i detyruar t'u përmbahet këtyre marrëveshjeve më pas. Një hap tjetër i rëndësishëm përpara fillimit të kuvendit është përfshirja e departamentit(eve) që do të punojë mbi rekomandimet e mundshme që dalin nga procesi. Nëse keni një projekt diskutimi mbi planifikimin e qytetit, këto mund të jenë për shembull departamenti i lëvizshmërisë, departamenti juaj i planifikimit dhe zyra qendrore e kryetarit të komunës. Mbajtja e një takimi përpara procesit i informon ata se ky proces po ndodh dhe se së shpejti do të kenë në tavolinën e tyre rekomandime dhe plane veprimi. Kjo jo vetëm që i lejon ata të planifikojnë përpara, por gjithashtu krijon një ndjenjë se ata janë pjesë e projektit dhe jo vetëm kalimtarë. Ngjashëm, është mirë që ata drejtues të departamenteve të vizitojnë dhe vëzhgojnë kuvendin në një moment. Kjo do t'u mundësojë atyre të kuptojnë më mirë se si janë formuar këto rekomandime dhe logjikën qytetare pas tyre. Shërbyesit civilë që duhet të ndihmojnë në drejtimin e kuvendit mund të kryejnë një funksion të rëndësishëm ndërlidhës këtu.

Çfarë rregullash duhet të vendosni për vazhdimësinë? Para së gjithash, kjo ka të bëjë me caktimin e një numri takimesh të nevojshme ku politikëbërësit u japin komente anëtarëve të kuvendit se çfarë do të bë-

jnë me punën e tyre. Së dyti, bëhet fjalë për formatin në të cilin do të zhvillohet ky komentim. Sa i përket takimeve të kërkuara, mund të thuhet se tre janë minimumi. E para do të jetë në fund të kuvendit ku qytetarët do të paraqesin rekomandimet e tyre përfundimtare dhe do të kenë kohën e tyre për të shpjeguar motivet e tyre. Raporti me rekomandimet e qytetarëve u dorëzohet politikëbërësve. Një takim i dytë më së shpeshti planifikohet tre deri në katër muaj më vonë. Kjo është ajo ku politikëbërësit kanë pasur kohë të shqyrtojnë raportin dhe rekomandimet dhe të shpjegojnë se çfarë synojnë të ndjekin dhe çfarë nuk është e mundur sipas tyre. Një takim i tretë do të pasonte më pas, gjashtë deri në dhjetë muaj më vonë, ku politikëbërësit raportojnë mbi ecurinë e zbatimeve të para. Është e mundur të planifikohen më shumë takime pas kësaj për të ndjekur zbatimin. Përsa i përket formatit, konsiderohet si një standard cilësor minimal që reagimet të jepen jo vetëm verbalisht, por edhe në një dokument zyrtar, ku secili rekomandim adresohet individualisht. Një praktikë e keqe që në ditët e para në këtë fushë ishte që politikanët të përgjigjeshin verbalisht pa hyrë në të gjitha rekomandimet e veçanta. Kjo është e pamjaftueshme dhe nga shumica e qytetarëve perceptohet si mungesë respekti për punën e tyre. Përgjigja me shkrim duhet të përfshijë afate kohore dhe detaje konkrete për të gjitha rekomandimet që qyteti planifikon të ndjekë. Kur autoritetet nuk do të ndjekin një rekomandim, kjo do të ketë nevojë për shpjegim të gjerë nga ana e tyre. Përsëri, kjo duhet të bëhet me shkrim. Një shembull i mirë këtu është Parlamenti i rajonit të kryeqytetit të Brukselit në Belgjikë. Raporti i tyre jep këtë lloj përgjigjeje për degët e ndryshme të qeverisë: parlamenti do të përgjigjet çfarë mund dhe çfarë nuk mund të bëjnë për rekomandim dhe ministrat përgjigjes do të japin përgjigje të veçanta. Për ta bërë këtë shumë të lexueshme për qytetarët, këto raporte përdorin kode ngjyrash për rekomandim për të treguar nëse do të ketë apo jo zbatim. Këto raporte duhet të bëhen publike. Pasi të ketë filluar faza e zbatimit, një gjurmues i progresit publik që përditësohet rregullisht, në uebsajt, për shembull, rrit ndjenjën e llogaridhënies. Kjo është zbatuar, në një farë mase, gjatë Kuvendit të Qytetarëve të Mostarit 2021.

Rekomandimet janë shumë realiste, domethënëse dhe të nevojshme për Mostarin. Në fund të fundit, besoj se kuvendi i parë i qytetarëve në vitin 2021 ishte pika kulmore për të vendosur për formimin e një shoqërie të vetme shërbimesh në zonën e qytetit. Është me të vërtetë një proces i rrallë socio-politik që në mënyrë efektive solli pasoja të drejtpërdrejta pozitive për qytetin e Mostarit.

(Vlatko Marinović, këshilltar i qytetit të Mostarit)

4.2. Përkthimi i rekomandimeve në politikë

Një proces specifik për përkthimin e rekomandimeve të qytetarëve nga një kuvend në politikë u pilotua nga Këshilli i Evropës dhe Qyteti i Mostarit në Kuvendin e Qytetarëve të Mostarit 2021. 32 rekomandimet u shndërruan në një plan veprimi për qytetin. Për çdo rekomandim u identifikua zyra përgjegjëse e qytetit, u hartuan masat e mundshme, së bashku me treguesit e zbatimit dhe burimet e nevojshme, si dhe një afat kohor zbatimi. Plani i veprimit kërkonte një raportim vjetor ose më të shpeshtë për zbatimin e tij në Këshillin e Qytetit, i cili u dha anëtarëve të kuvendit dhe publikut më të gjerë mundësinë për të vlerësuar se si qyteti po i trajtonte rekomandimet e tyre. Dy raporte zbatimi janë paraqitur dhe miratuar nga Këshilli i Qytetit në vitin 2022 dhe 2023. Një raport i tretë pritet të miratohet në vitin 2024. Një proces i ngjashëm u zbatua edhe për kuvendet e qytetarëve të vitit 2024 në Banja Llukë dhe Mostar.

Plani i veprimit për zbatim duhet të hartohet nga persona që punojnë në temën e Kuvendit të Qytetarëve. Është e nevojshme të fillohet nga rekomandimet në një mënyrë që të përcaktojë përgjegjësitë, aktivitetet, kohën e zbatimit dhe burimet financiare për realizimin e tyre.

(Ekipi i Projektit Mostari 2024)

Merrni parasysh kompetencat e qeverive të nivelit lokal për zbatimin e rekomandimeve dhe jini të vëmendshëm kur adresoni kërkesat për një rekomandim specifik në nivelet më të larta të qeverisjes.

(Ekipi i Projektit Banja Lluca 2024)

4.3. Përcjellja e anëtarëve të kuvendit

Është normale që anëtarët e kuvendit të informohen për të gjitha hapat e mëpasshëm pas përfundimit të kuvendit. Për më tepër, ata duhet të ftohen në takimet e ndryshme vijuese të përshkruara në pikën 4.1. Hulumtimet shkencore të shumë kuvendeve gjatë dekadave të fundit tregojnë se pjesëmarrja në kuvend ka efekt energjik te njerëzit që marrin pjesë dhe shpesh rrit ndjenjën e tyre të angazhimit në komunitet. Ka raportime nga shumë vende që pasi morën pjesë në kuvend, njerëzit u bënë vullnetarë në shoqërinë civile, ndërmorën rol në komunitetin e tyre apo edhe konkurruan për poste.

Kjo energji mund të qaset në disa mënyra. Ka shembuj ku qytetarët që kanë marrë pjesë në ndonjë kuvend për klimën më vonë kanë vizituar shkollat për të biseduar për këtë çështje me të rinjtë. Në disa raste, politikëbërësit u kërkuan qytetarëve t'i ndihmonin ata të shqyrtonin një pjesë tjetër të politikës. Ky ishte rasti në rajonin gjermanishtfolës në Belgjikë, ku, pak pasi përfundoi një kuvend për strehimin, qeveria punoi për një projektligj të ri për strehimin. Ata i ftuan qytetarët e atij kuvendi për shkëmbim të planeve për ligjin e ri. Në një numër rastesh, më pas qytetarët u ndjenë aq të fuqizuar për punën e tyre, sa që krijuan një organizatë për të qëndruar së bashku dhe për të ndjekur punën e tyre. Ky ishte rasti pas Kuvendit Francez të Klimës, ku anëtarët krijuan një OJQ zyrtare të quajtur "The 150" (sipas numrit të anëtarëve në kuvend) për të vazhduar avokimin për rekomandimet e tyre. Së fundi, në disa raste (shih 4.5 më poshtë) ish-qytetarëve u jepet një rol në kuvende më të institucionalizuara ose të përhershme.

Në fillim isha pak skeptik, por tani shoh që qytetarët mund të kenë shumë ndikim publik në strukturat qeveritare për të ndryshuar mënyrën e funksionimit të qytetit, edhe në Bosnje dhe Hercegovinë. Përparim përbën fakti që qytetarët në këtë kuvend kanë biseduar publikisht me këshilltarët komunalë dhe kanë bërë pyetje të ndryshme.

(Anëtar i Kuvendit, Mostari 2024)

Rezultatet e sondazhit të mbledhura nga anëtarët e kuvendit para dhe pas kuvendeve të Mostarit dhe Banja Llukës 2024 tregojnë një vlerësim të shtuar për rolin këshillues të kuvendeve të qytetarëve për qeveritë lokale pas një procesi diskutimi. Kjo nënvizon rëndësinë e ndërveprim-it me administratat dhe zbatimin.

4.4. Vlerësimi i kuvendit

Kuvendet e qytetarëve janë një formë e re e demokracisë pjesëmarrëse që është edhe më thelbësore dhe më e kushtueshme. Një vlerësim i duhur pas secilit kuvend është një mënyrë për të siguruar që burimet janë përdorur në mënyrën më të mirë të mundshme dhe se është bërë përparim në angazhimin me qytetarët. Qëllimi më i gjerë është të mësohet se si të përmirësohet cilësia e proceseve të ardhshme diskutimi duke përmbushur standardet minimale. Thënë kështu, vlerësimi është shumë i ndryshëm për kuvendet e vogla lokale sesa për ato të mëdha kombëtare, dhe rregullat specifike rreth financimit dhe raportimit mund të luajnë rol të madh. Praktikrat dhe udhëzimet më të mira për vlerësim janë hartuar nga OBZHE. Ata theksojnë se vlerësimi duhet të jetë i bazuar në prova, me një procedurë transparente, të kryer në mënyrë të pavarur, me reagime konstruktive dhe rezultate të arritshme.

Planifikimi për vlerësim zakonisht fillon kur Ekipi i Projektit është duke hartuar afatin kohor dhe buxhetin. Duhet të zotohen edhe koha edhe burimet, ndërkohë që shtrirja e aktiviteteve ndryshon. Këto përfshijnë një vlerësim të integritetit të projektimit të procesit nëpërmjet raportimit financiar dhe/ose vetë-raportimit narrativ. Në rastin e kuvendeve të

mëdha dhe të shtrenjta, një vlerësim i jashtëm është standardi. Përvoja diskutuese vlerësohet përmes anketave me anëtarët e kuvendit (zakonisht bëhet para dhe pas procesit), dhe ndikimi i një procesi diskutues vlerësohet përmes intervistave me palët e interesit. Rezultatet e vlerësimit zakonisht miratohen nga Ekipi i Mbikëqyrjes dhe diskutohen në një seancë përfundimtare të këtij organi. Në të njëjtën kohë, institucione të ndryshme janë marrësit përfundimtarë të këtyre vlerësimeve, si Komisioneri, zyrat e auditimit të qeverisë, organizatat ndërkombëtare, OSHC-të, akademikët, vetë anëtarët e kuvendit dhe publiku.

Në kuvend kaq shumë njerëz u hapën, thanë çfarë mendojnë, çfarë i shqetëson dhe një kuvend i tillë është vërtet i nevojshëm. Jo vetëm që qytetarët të marrin pjesë, por që ata të krijojnë vendime shumë të rëndësishme. Këtë herë bëhej fjalë për sipërmarrësit e rinj dhe diçka e tillë ishte vërtet e nevojshme.

(Anëtar i Kuvendit të Banja Llukës 2024)

4.5. Kuvendet e përhershme ose të institucionalizuara

Ka disa vende që kanë vendosur që pas kuvendeve fillestare të vetme t'i bëjnë ato një tipar të përhershëm të politikëbërjes së tyre. Ndonëse ky është tashmë një hap i mëtejshëm, mund të jetë informues të shihet se si ky lloj procesi mund të rrënjohet si një tipar strukturor i qeverisjes suaj. Shumica e këtyre kuvendeve të përhershme kanë në zemër përsëritjen e llojit të kuvendit siç përshkruhet në këtë udhëzues: një grup qytetarësh të zgjedhur rastësisht që mbledhen për të diskutuar mbi një temë specifike për të prodhuar rekomandime politikash. Sigurisht që edhe kur i jepet kjo bazë ligjore, këto procese mbeten si një konsultim me sistemin përfaqësues, jo duke e zëvendësuar apo shfuqizuar atë. Si janë atëherë të ndryshme këto kuvende të përhershme? Një nga ndryshimet është se si mund të vendoset tema, pasi ky lloj kuvendi të ndodhë rregullisht. Në Parlamentin Rajonal të

Brukselit, për shembull, me një petition prej 1000 qytetarëve mund të thirret një kuvend i qytetarëve. Por politikanët ende mund të propozojnë një temë. Në komunitetin gjermanishtfolës të Belgjikës, ekziston një Këshill i veçantë, anëtarët e të cilit kanë qenë të gjithë pjesë e një kuvendi të qytetarëve në një moment. Është ky Këshill prej 25 anëtarësh që zgjedh temat për kuvendet që do të organizohen. Por ky Këshill ka edhe detyrën që parlamenti të organizojë ndjekjen e secilit kuvend në mënyrën e duhur siç përcaktohet në rregullore. Qyteti i Milanos ngriti një kuvend të përhershëm për t'i ndihmuar qytetarët në zbatimin e "Planit të cilësisë së klimës dhe ajrit" i cili është afatgjatë për qytetin. Në këtë kuvend qytetarët ndërrohen çdo nëntë muaj. Pra, përderisa këto kuvende janë të përhershme si institucione, qytetarët në to ndryshojnë. Qytetet si Parisi dhe Kopenhagen kanë në mënyrë të ngjashme formate specifike të kuvendeve të përhershme të qytetarëve. Asnjë shembull nuk ekziston ende në Evropën Qendrore dhe Lindore, por duket se është vetëm çështje kohe para se të ndodhë kjo. Krijimi i një grupi burimesh të ish-anëtarëve të kuvendit për të shërbyer si ekspertë dhe ambasadorë diskutues është një hap i parë i zbatueshëm dhe i rëndësishëm.

Ai [Kuvendi i qytetarëve] duhet të prezantohet si organ këshillues i çdo qyteti, veçanërisht i yni, që të dëgjohet zëri i qytetarëve, si pensionistë, gjimnazistë, ashtu edhe të moshës së mesme të çdo grupi etnik.

(Anëtar i Kuvendit të Banja Llukës 2024)

4.6. LISTA E KONTROLLIT 4: PAS KUVENDIT

LISTA KONTROLLIT 4 Pas kuvendit				
#	Artikull / Pyetje	Personi / ekipi përgjegjës	Afati (data historike)	Përparimi / Përfundimi
1	Administrata është gati për të pranuar rekomandimet	Ekipi i Koordinimit / Ekipi i Projektit / Komisioneri		
1.1	Përfshirja e administratës gjatë gjithë procesit sipas projektimit, qoftë drejtpërdrejt ose duke i mbajtur ata të informuar	Ekipi i Projektit / Ekipi i Koordinimit		
1.2	Sigurimi që rekomandimet do t'u paraqiten vendimmarrësve	Ekipi i Projektit / Komisioneri		
1.3	Krijimi i zotimit për vendimmarrësit për të ofruar komente për anëtarët e kuvendit	Ekipi i Projektit / Komisioneri		
2	Përkthimi i rekomandimeve në politikë	Ekipi i Projektit / Komisioneri		
2.1	Shqyrtimi i mënyrave më të mira për të përkthyer rekomandimet në propozime politikash	Ekipi i Projektit / Komisioneri		
2.2	Vendosja e përgjegjësisë për këtë brenda administratës dhe ofrimi i ndihmës për praktikant më të mira si Planet e Veprimt	Ekipi i Projektit / Komisioneri		
3	Zbatimi me anëtarët e kuvendit	Komisioneri / Ekipi i Projektit		
3.1	Krijimi i mënyrave për të raportuar dhe zbatuar drejtpërdrejt me anëtarët e kuvendit pas përfundimit të projektit. Transferimi i kësaj përgjegjësie te personeli i përhershëm	Komisioneri / Ekipi i Projektit		
4	Përgatitja e një vlerësimi të projektit të kuvendit të qytetarëve	Ekipi i Koordinimit / Komisioneri		
4.1	Vlerësimi i procesit bazuar në praktikant dhe standardet më të mira	Ekipi i Koordinimit		
4.2	Vlerësimi financiar	Ekipi i Koordinimit		
5	Shqyrtimi i një kuvendi të ardhshëm apo i institucionalizimit	Komisioneri		
5.1	Planifikimi i temave dhe buxhetit për një kuvend të ardhshëm	Komisioneri		
5.2	Shqyrtimi i krijimit të një grupi burimesh ekspertësh diskutues të ish-anëtarëve të kuvendit	Komisioneri		

REFERENCA:

1. Rekomandimi 472 (2022) i Këshillit të Evropës mbi përdorimin e metodave diskutuese në qytetet dhe rajonet evropiane, <https://rm.coe.int/0900001680a5b00d>
2. Rekomandimi i Këshillit të Evropës CM/Rec(2023)6 mbi demokracinë diskutuese, <https://search.coe.int/cm/?i=0900001680ac627a>
3. Rezoluta 2552 (2024) e Këshillit të Evropës për forcimin e demokracisë përmes proceseve pjesëmarrëse dhe diskutuese, <https://pace.coe.int/en/files/33633/html>
4. OBZhE (2020), [Pjesëmarrja Inovative Qytetare dhe Institucionet e Reja Demokratike: Kapja e valës diskutuese](#)
5. Rekomandimi CM/Rec(2023)6 nga Komiteti i Ministrave drejtuar Shteteve Anëtare mbi Demokracinë Diskutuese, i miratuar më 6 shtator 2023 dhe rekomandimi [“Përtejzgjedhjeve: Përdorimi i metodave diskutuese në komunat dhe rajonet evropiane”](#) nga Kongresi i autoriteteve lokale dhe rajonale CG-GOV(2021)19-03
6. Alonso, I. & Dejaeghere, Y., (2022) “Organizimi i një shorti demokratik” Federata për Inovacionin në Demokraci - Evropë.
7. Numrat janë tregues të proceseve në nivel lokal në Bosnjë dhe Hercegovinë, por mund të ndryshojnë në raste të tjera.
8. Shih: Lindell, M. (2023), **“Dinamika e brendshme në punë”**, në Reuchamps, M., Vrydagh, J., Welp, Y. (Eds.), *De Gruyter Doracac i Demokracisë Diskutuese*, f. 257-270, për një shqyrtim të gjetjeve kërkimore mbi efektet që ka tek anëtarët e saj pjesëmarrja në kuvend.

BURIMET:

- UNDP dhe New Democracy (2019), *Mundësimi i iniciativave kombëtare për ta çuar demokracinë përtej zgjedhjeve*, Programi i Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Zhvillim, i disponueshëm në: www.un.org/democracyfund/sites/www.un.org.democracyfund/files/newdemocracy-undef-handbook.pdf, accessed 19 July 2024.
- Democracy Next (2023), *Mbledhja e një Udhëzuesi Kuvendi*, në dispozicion në: <https://assemblyguide.demnext.org/>, e shikuar më 29 korrik 2024.
- White, Kimbra, Hunter, Nicole dhe Greaves, Keith (2022), *Lehtësimi i diskutimit – Udhëzues praktik*, MosaicLab, në dispozicion në: www.mosaiclab.com.au/the-big-book, e shikuar më 29 korrik 2024.
- Kapidžić, Damir dhe Dejaeghere, Yves (2024), *Zgjedhja e temave gjithëpërfshirëse: reflektime mbi kuvendin e parë të qytetarëve të Mostarit*, Deliberative Democracy Digest, i disponueshëm në: <http://www.publicdeliberation.net/inclusive-topic-selection-reflections-on-mostars-first-citizens-assembly>, e shikuar më 29 korrik 2024.
- Kapidžić, Damir, (2024), *Kuvendi i Qytetarëve i Mostarit: Ura e diversitetit dhe ndarjes në Bosnjë dhe Hercegovinë*, OBZHE Participo, në dispozicion në: <https://medium.com/participo/the-mostar-citizens-assembly-bridging-diversity-and-division-in-bosnia-and-herzegovina-48adc46cd00f>, e shikuar më 29 korrik 2029.

Lista e burimeve të FIDE:

Burimet Shkolla Pranverore për Kuvendet e Qytetare të Klimës, në dispozicion në: <https://www.fide.eu/spring-school-2023>

Materialet e përmendura në këtë udhëzues:

Agjenda e Kuvendit të Qytetarëve e Banja Llukës 2024. Shiko më shumë në: www.banjaluka.rs.ba/gradjani/skupstina-gradjana-grad/

Kuvendi i Qytetarëve të Mostarit: www.mostargradimo.ba

Mjeti i klasifikimit në internet Panelot, i disponueshëm në: <https://panelot.org/>

Mjeti i përzgjedhjes së rastësishme të shtresuar, i disponueshëm në: <https://selection.newdemocracy.com.au/>

Pjesëmarrja e njerëzve në vendimmarrje është një komponent kyç i qeverisjes së mirë dhe një parim thelbësor i të drejtave të njeriut.

Ky udhëzues është i dedikuar për autoritetet lokale që duan të angazhojnë qytetarët në formulimin e politikave përmes demokracisë diskutuese, me fokus të veçantë në kuvendet e qytetarëve.

Udhëzuesi shpjegon se çfarë janë kuvendet dhe ndjek hapat e nevojshëm para, gjatë dhe pas procesit. Ai përdor shembuj dhe lista kontrolli të botës reale për të gjurmuar progresin, duke mbuluar tema të tilla si parimet e diskutimit dhe pse një autoritet publik duhet të autorizojë një kuvend, si dhe pse është i rëndësishëm përkushtimi ndaj një procesi diskutimi.

Udhëzuesi synon të motivojë, gjenerojë interes dhe mirëkuptim midis zyrtarëve të zgjedhur lokalë, anëtarëve të administratës dhe shoqërisë më të gjerë rreth asaj që nevojitet për të drejtuar një proces diskutimi

SQI

www.coe.int

Këshilli i Evropës është organizatë lidere e kontinentit për të drejtat e njeriut. Ai përbëhet nga 46 shtete anëtare, duke i përfshirë të gjithë anëtarët e Bashkimit Evropian. Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale është një institucion i Këshillit të Evropës, përgjegjës për forcimin e demokracisë lokale dhe rajonale në 46 shtetet e tij anëtare. I përbërë nga dy dhoma – Dhoma e Autoriteteve Lokale dhe Dhoma e Rajoneve – dhe tri komitetet; ajo bashkon 612 zyrtarë të zgjedhur, që përfaqësojnë më shumë se 130,000 autoritete lokale dhe rajonale.

THE CONGRESS

LE CONGRÈS

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE